POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

MLADOST

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI

GOD. VI. * ZAGREB 1. FEBRUARA 1928. * BROJ 6.

SADRŽAJ:

Đuro Szabo: BISKUP MAKSIMILIJAN VRHOVAC — Valerijan Markov: ZAGONETKE INDIJE — Mario Speranza: VIOLINISTA — Nikola Mirosavljević: DVA SONETA — Aleksandar Ujdurović: SIROTINJSKI VAPAJ — Dr. Jure Turić: O ŠTROSMAJERU — Nikola Drenovac: LIST — Dr. Zdenka Marković: JULIJE SLOVACKI — Branko Perović: PESMA STAPANJA — Nemanja B.: MOJE CARSTVO — Dragutin Supanc: BEZDAN — R. St. Jaramaz: MOJA MLADOST — Janko Đonović: U LJETNJE PODNE — Milivoje J. Ristić: POHOD SREĆE — Hrvoje Ostojić: NA TRGU PRED KATEDRALOM — Aleksej Remizov: PJETLIĆ — N. M. Lopičić: MOJA RADOST — Đorđe Lopičić: SVITANJE — PREGLED — ZABAVNI KUTIĆ —

IZDAJE PROFESORSKO DRUŠTVO, SEKCIJA ZAGREB

12478

Uređuju: dr. Antun Barac i Pavao Serdar

Mladost izlazi svaki mjesec po 1 broj na 24 strane.

Rukopisi se šalju: **svi književni radovi:** Dr. Antunu Barcu, Kačićeva ul. 10.;
svi poučni radovi: Pavlu Serdaru, Kolodvorska 17. I.;
Zabavni kutić: Josipu Korlaetu, Prilaz Deželića 43. II..

List se naručuje kod tajnika sekcije Pavla Serdara. — Pretplata se šalje blagajniku sekcije R. Krušnjaku, Palmotićeva ul. 17. A II. — Broj našeg čekovnog računa jest 34.665.

I učenici mogu slati svoje sastavke i zagonetke; sve, što bude valjalo, ući će u list. Tiskat će se pismom rukopisa, latinicom ili ćirilicom.

Godišnja pretplata 50 (pedeset) Dinara.

Na prijedlog Glavnog Prosvetnog Saveta Ministarstvo Prosvete je svojim rješenjem S. N. br. 5012 od 26. III. 1923. odobrilo „MLADOST“ kao srednjoškolski časopis i preporučilo za nabavku učeničkim knjižnicama svih srednjih i stručnih škola u cijeloj Kraljevini, a bivša pokrajinska uprava za Hrv. i Slav., odjeljenje za Prosvjetu i Vjere svojim rješenjem od 16. II. 1923. br. 5657.
Vidi: Srednjoškolski Zbornik, IV. strana 207.

Novinska Štamparija (S. Pintarić), Zagreb, Gundulićeva ulica 24

MLADOST

GODINA VI. ZAGREB 1928. BROJ 6.

BISKUP MAKSIMILIJAN VRHOVAC

(1762.—1827.)

Na stolici zagrebačkih biskupa bilo je u svim stoljećima odličnih i vrijednih ljudi, koji bi zaslužili, da im se djelovanje upozna i u širim krugovima. No kako je već s ljudskm udesom: onim, koji bi najmanje zavrijediil, sačuvalo se barem ime kod masa i preko njihova vijeka (n. pr. Bakaču, tobožnjem graditelju Bakačeve kule), dok se drugim zametnuo svaki spomen, tek se u zaprašenim kodeksima nalazi uspomena na minule vrijedne radenike. Da, i sama crkva nije uznastojala, da bi se barem grobne ploče sačuvale, ona je često dopuštala, da se i one izbace, pa ih sada nalazimo u vrlo fragmentarnom stanju po muzejima (n. pr. ploča biskupa Luke Baratina, pravog osnivača utvrda oko stolne crkve) ili ih je sasma nestalo, pa tek po zapisima znademo za te epitafije.

Još se manje može očekivati, da bi se grobovi sačuvali u crkvi, koja se kroz stoljeća prenapravljala. Ali pred zidom novije neukusne rake zagrebačkih biskupa nalaze se dva jednostavna lijesa, a u jednom od ovih počivaju ostaci jednoga od naših najvećih ljudi i biskupa, Maksimilijana Vrhovca. Sve se raspalo, tek je kostur ostao, a na njem potpuno sačuvana duga biskupova kosa, nešto požutjela nakon stogodišnjega boravka u grobu, ali opet sasvim sačuvana!

Maksimilijan Vrhovac, zagrebački biskup (1752.—1827)

Maksimilijan se Vrhovac rodio u Karlovcu 23. 11. 1752. kao sin Aleksija Vrhovca, krajiškog kapetana i matere Antonije, rođene Znika. Ime je Znika još i danas nezaboravljeno: Ivan Znika, kanonik zagrebački, † 1706. bio je u mnogom njegov predšasnik, koji je, kako kaže izbačeni epitat: »cum... liberalitate templa, fora, viaeque imo et haec basilica resplenduere«. Taj je Znika stvorio prekrasnu prodikaonicu u zagrebačkoj katedrali, jedini gotovo umjetnički ukras do današnjega! Riječi Znikina epitata pristaju sasvim i na Vrhovca, njegova dalnjeg potomka, koji je radio po njegovu uzoru.

Mladi Vrhovac svrši latinske škole u Štajer. Gracu, posveti se vojništvu i dotjera do zastavnika. Ali još se za rana odluči, pa ostavi to zvanje i pođe da uči teologiju u Zagrebu i Bolonji, gdje je god. 1774. svršio nauke, 1775. postao svećenikom, pa 1. januara 1776. odslužio svoju prvu misu. Bile su mu tada 23 godine! Put od vojnika do svećenika nije baš tako rijedak, ali rijedak u tako mladoj dobi!

Dalje godine boravi u Zagrebu kao podrektor i profesor retorike, dok ga car Josip II. ne postavi g. 1875. za rektora centralnog sjemeništa u Pešti, koje je bilo i za Hrvatsku određeno. U slijedećoj je godini već imenovan nasljednikom biskupa Galjufa, zagrebačkim biskupom.

Bilo mu je dakle 35 godina! I u tom nalikuje njegov život životu kasnijeg velikog Štrosmajera: obojica postaju u najljepšoj dobi biskupima, u dobi, kad još postoji stvaralačka snaga u punoj mjeri. Potvrđen je za biskupa u Rimu 13. IV. 1788., a ostao je biskupom do smrti 16. 12. 1827.; biskupovao je dakle okruglo četrdeset godina!

Ono pedesetak godina, što ih je proveo kao svećе-

nik, popevši se za rana do biskupske časti, ne spada među lagodne godine. Josip II., pristalica prosvjete, pristalica slobodoumnih misli, vladao je svega deset godian. Može se reći: vrlo nesretno. Sa svima se zavadio, sve je svoje gotovo odredbe morao konačno povući. U mnogom je došao prerano, za mnogo bilo je prekasno. S centralizacijom, germanizacijom, s ukidanjem ustava itd. posve je propao: nije osjetio, da se javilo ono, što bi kasnije prozvali nacijonalizmom. U to kolo bistrookih i slobodoumnih ljudi, koji su u svijet gledali sasvim drukčije no generacija na izmaku, spadao je Maksimilijan Vrhovac. Možda se i jest zato car odlučio, da baš njega postavi zagrebačkim biskupom. Vrhovac je bio dvorski čovjek, ali nikada rob dvora! Pače! To je bilo doba cvjetanja tajanstvenim velom obavitih udruženja: Rosenkrantzera, iluminata, slobodnih zidara itd., a i na sve se ne će nikad više definitivno moći uglaviti. Stalno je samo, da su Martinović i Vrhovac sigurno bili mnogo bliži nego se to utvrdilo istragom. Martinovićeva je ideja s njim pokopana; možda bi ona, da je ostvarena bila, promijenila cijelu povijest Evrope. On je jamačno i za sadašnjost još prerano došao: tražio je federaciju Madžarske, Slovačke, Vlaške i Ilirije u jednu republiku kao »ugarske sjedinjene države«. Ovu bi veliku ideju Martinović i pred deset godina još platio glavom; nije čudo, da se to zbilo i g. 1795.

Veliki je biskup doživio i proživio cijelu revoluciju, uspon, sjaj i pad Napoleonov, pa ga je vrijeme zanijelo tik do pred julijsku revoluciju! To moramo pamtiti prateći njegov život i njegov rad.

Bilo kako mu drago Maksimilijan je Vrhovac bio u prvom redu biskup. Biskup onoga doba, kad je

Kupalište u Stubici u vrijeme osnivača Maksimilijana Vrhovca

samom se dvoru nalazilo dosta pristalica tih udruženja, pa nije čudo, da se sijaset odličnika priključilo tim udruženjima, ne izuzevši nikako ni najviše crkvene dostojanstvenike. I Vrhovac je bio član takvog jednog udruženja. Kasnije za Franje II. koji je nakon kratkotrajne vlade Leopolda II. došao na vladu, dođe uskoro do reakcije, pa se većina onih odličnika članova tih tajanstvenih udruženja povukla. Tad su ta udruženja zadavala vlastodršcima strah, jer su ona tresla poretkom i društvenim i državnim, ona su propagirala tobože one ideje, koje su u Francuskoj dovele do goleme lomljave, u kojoj je barokni svijet poslije karnevala Ljudevita XV. doživio katastrofu Ljudevita XVI. i prpošnog plemstva Francuske. Kao najopasniji propagator tih antidržavnih ideja smatran je opat Ignjat Martinović »Jakobinac«, koji je sa četiri druga morao propagiranje svojih ideja platiti 1795. glavom, a biskup se Vrhovac, kog je Martinović na istragama silno teretio, jedva nekako izvukao. Novija istraživanja F. Šišića (»Novosti« 1927. br. 149—152) unose sve više svijetla u tu tešku stvar, ali ta čast bila sasvim politička i aristokratska. Pravi biskup! On obavlja sve funkcije sam neumorno do u posljednje dane, brine se za svoj kler, uči ga i vodi, izdaje poslanice, gradi i opravlja crkve i uređuje ih u velikom broju. Dakako i svoju katedralu: od 19. 3. do 20. 10. 1800. uredi je tako, da je srednji dio pregrade pred svetištem odstranio, glavni oltar drukčije smjestio, kapelu na sjevernoj strani prizidao i tu smjestio oltar sv. Mihajla. Ne piše samo svoje poslanice, već štampa 1804. Molitve, a g. 1822. izdaje omašno djelo: »Podvuchanya vu najpoglavitesheh vere iztinah...«, pa iste godine daje mjerniku Szémanu nalog, da izradi kartu zagrebačke dijeceze, onu, na kojoj je Széman narisao poznati prikaz Zagreba onoga doba. G. 1803. saziva Vrhovac sinod u Zagreb 3. i 4. maja. On se brine o tom, da se podignu brojne nove župe, koje su u to doba doista i osnovane. U posljednjoj godini života podiže veliki seminar na Kaptolu i utemeljuje orfanatrofij u Vlaškoj ulici za odgoj siromašnih đaka, koji u promijenjenoj formi djeluje i danas. U svojoj oporuci ostavlja za katedralu 60.000 for. i 3050

dukata, za svoj orfanatrofij 54.522 for. Vrhovac se brine, da se pomogne svećenstvu sa slabim dohocima, pa nemoćnim svećenicima. Već opsegom toga svoga rada spada Vrhovac u red naših najboljih biskupa, a da se u Kaptolu nalazilo dosta protivnika jasno je baš zato, jer je on bio protivnik svakog mračnjaštva.

Vrhovac je pravi p a t r i o t a i svojim političkim djelovanjem i svojim svim drugim radom. I u tom je predšasnik velikog Štrosmajera: nigdje nema sićušnosti ni skučenosti u svem njegovu radu, pače, svoj visoki položaj upotrebljava uvijek da djeluje za dobro cijeloga naroda. Dvor je postavio Hrvatskoj za bana Fr. Balašu, koji je znao doba Josipova apsolutizma upotrijebiti za rad protiv Hrvatske. Sve je kipjelo mržnjom na njega, i javno i potajno ustajalo se protiv njega, ali na dvoru su ga voljeli, pa se samo intervenciji i muževnom istupanju biskupa Vrhovca može zahvaliti, da je Balaše definitivno nestalo, a zamijenio ga 1790. ban Ivan Erdedi, kog je sam Vrhovac uveo u bansku čast.

strekava sve, da se priljube tom jeziku, on upućuje, da je došlo vrijeme, da se stvori jedan jedinstveni književni jezik, da se kupi narodno blago: pjesme, poslovice, da se stvori jedinstven pravopis, da se poda tom jeziku prava snaga. On je odmah u prvim danima svoga biskupovanja poradio, da kupi tiskaru i kupio ju je. Da, ali Beču to nije nikako pravo bilo, pa car zatraži, da je on proda drugom kojem »Kunstverständigen« (7. V. 1795.). I biskup je tog »Kunstverständiga« našao u osobi Novosela, čovjeka svoje sestre, pa se knjige, štampane u Zagrebu »typis Novoselianis« moraju smatrati djelima biskupske tiskare. S Kopitarom i Dobrovskim, slavenskim naučenjacima u tijesnim je vezama: 1814. dolazi Kopitar k njemu zbog ideje jednolikog pravopisa. S pravom ističe V. Deželić u svom izvrsnom djelu o Vrhovcu (Zagreb 1904.), da su to sve ideje, koje su ovdje jasno izražene, a par decenija su kasnije djelovanjem Lj. Gaja i Iliraca postale svojinom i spasom cijeloga naroda.

Vrhovac je p r a v i č o v j e k o l j u b. Prijazan i

Golubovec kod Stubice. Dvor biskupa Vrhovca, do kojeg se nalazi divan park nalik Maksimiru

U to doba pada i borba biskupova protiv uvođenju madžarskog jezika, kako su ga nasrtljivo tražili Madžari, hoteći se riješiti mrtve latinštine. Ta je ljubav Madžara k svom materinjem jeziku već odavna rasla, pa je to nastojanje upoznao Vrhovac već u doba, kad je kao rektor centralnog sjemeništa boravio u Pešti. Ali on se na saboru u Požunu najenergičnije branio protiv toga, da se madžarski jezik narine Hrvatskoj, koja ima svoj jezik, koji je jednak po vrijednosti madžarskom. Konačno uspiju Madžari sa svojim zahtjevima, ali kralj ne dozvoli, da se oni protegnu na Hrvatsku, gdje je i dalje latinština ostala službenim jezikom do onoga svečanog 23. listopada 1847., kad je na predlog Ivana Kukuljevića hrvatski jezik postao i ostao službeni jezik cijele kraljevine. Vrhovac je svim silama poradio, da se dijelovi Hrvatske nakon propasti Napoleona i njegove Ilirije opet s Hrvatskom ujedine, pa je i tu doživio konačni uspjeh: g. 1822. vrate se oteti dijelovi natrag Hrvatskoj. Dakako, da je bečki dvor dao tek teškim srcem svoju privolu na to.

Ne brani Vrhovac samo svoj jezik u Pešti, on pod-

susretljiv prema svakomu pojedincu ne obzirući se na njegov društveni položaj, nikada ne smeće s uma brigu za c j e l o k u p n o s t. To je bila odlika Hrvatstva od davnine. U teškim ratnim vremenima — a ta su bila najveći dio njegova života — brine se za bolesne i ranjene vojnike: uvijek je nešto vojničko ostalo od mladosti u njega! Ma da teškim srcem, prepušta ipak malne sve crkve za ranjenike, a spreman je za to i samu katedralu ustupiti! On je glavni saradnik Nikole Škrlca oko podizanja velike bolnice u Zagrebu, on daje zaklade svojih kapela za nju, on daje konačno i novac za privremeno dovršenje bolnice, kad je ponestalo sredstava za dalji rad. I on dovodi 1801. braću reda sv. Ivana u Zagreb, da vode tu bolnicu, koja je i danas najglavnija bolnica u zemlji, dakako kroz više od 120 godina u velike proširena. A kako u nas već ide, možemo se nadati, da će uza svu pisariju ta bolnica još dalje barem stotinu godina opstojati ondje, gdje su je Škrlec i Vrhovac postavili.

Biskup je Vrhovac i u m j e t n i k. Samo umjetnik može zamisliti i stvoriti onakovo nešto, kao što je Ma-

k s i m i r kod Zagreba. Istina, nije ga on dovršio, već vrijedni biskup Juraj Haulik, ali ma da ga je ovaj sa svojim dobom okrstio Jurjaves, Jurjevac, ipak je poznije doba pravično odlučilo, da ima ostati ime Maksimir po imenu Vrhovčevu. A još dan današnji zadržao je Maksimir, kad je već ispao iz vlasti zagrebačkih biskupa, onaj neobični čar, kog su mu njegovi osnivači podali. Mi smo stariji još doživjeli zvjerinjak maksimirski, pa možemo prosuditi, koliko je pogrešno bilo tamo smještati moderni »vrtić«, vulgo menažeriju. Fini divotni park, remek djelo 18. i 19. stoljeća ne može se nikad s tim združiti, da ne izgubi svoje znamenovanje. Ali nije to jedini park te vrste: uz svoj dvor Golubovec kod Stubice uredio si je Vrhovec nešto manji park, koji je svoj maksimirski karakter do danas sačuvao. A otmjena, jednostavna, pa ipak tako privlačiva fasada dvora Golubovca slika je i prilika otmjenog njegova nekadašnjeg gospodara. Da, Vrhovac je kritički posmatrao umjetnost, stavljao zamjerke, postavljao zahtjeve. Biškupečka crkva i dvor, građeni za njegovo doba čine upravo umjetničku cjelinu. Njegovo je djelo bilo uređenje Stubičkih toplica, gdje je 1811. položio temeljni kamen za Maksimilijanovu kupku.

Budući sam pjesnik — g. 1818. napisao je »Plesopisan« za doček cara Franje u Zagrebu — brinuo se za pjesništvo, potpomagao hrvatsku dramu, stajao za leđima Amadé de Varkonya, kad je taj u svojoj palači, današnjem prirodoslovnom muzeju, otvorio kazalište, u kojem se igralo sve do godine 1834., kad je na Markovom trgu Kristofor Stanković sazidao novi teatar.

Na njegovu je lijesu bila limena ploča, koja se danas nalazi u muzeju grada Zagreba, gdje su službeno njegove časti izbrojene. Ali Maksimilijan si je Vrhovac sam stavio trajniju spomen-ploču u dušama onih, koji će plodove njegova rada još stoljećima uživati. J e r s a m o o n a j i m a p r a v o n a t r a j n i ž i v o t, k o j i n i j e s a m o ž i v i o i r a d i o z a s e b e v e ć z a s e b e i z a d r u g e, z a o n e, k o j i ć e t e k d o ć i!

Đuro Szabo

ZAGONETKE INDIJE

(LEGENDA O PLEMENIMA ČAROBNJAKA)

I.

Indija...

Zar ništa ne osjećate u duši pri ovom čarobnom zvuku — Indija? Zemlja čudesa i tajna, mudrih, mučaljivih joga*) i fantastičnih čarobnjaka-fakira. Kolijevka drevne istočne filozofije, izvor sjajne i šarene pjesničke fantazije. Pod njezinim bajnim podnebljem, u okviru moćne i raskošne prirode, žive već nekoliko tisućljeća narod, koji je stvorio svoju veliku kulturu, svoju filozofiju duha, svoju originalnu i krasnu književnost i svoju veličanstvenu arhitekturu ,koja se može takmičiti s najslavnijim i najljepšim arhitekturama svijeta. To je sve — Indija.

Ali ne samo to. U svojim tajanstvenim njedrima ova bajoslovna zemlja čuva još mnogu zagonetku, koje se teško dadu odgonetnuti. Jedna od takvih »indijskih zagonetaka« jest postojanje dvaju čudnovatih plemena, o kojima se mnogo pisalo u engleskima i napose engleško-indijskim novinama i revijama i u zasebnim studijama engleskih i drugih naučenjaka. Priča o ovim plemenima toliko naliči na priču iz »Hiljadu i jedne noći«, da joj se teško dade vjerovati. Ali ipak ima nekoliko utvrđenih činjenica i nekoliko svjedočanstva ljudi, koji su tu stvar izbliza proučavali. Među njima je i jedna Ruskinja, Jelena Blavatskaja,**) dobra poznavačic Indije, u kojoj je proboravila više godina, te se ne smije jednostavno zabaciti »legenda o plemenima čarobnjaka, kako bi se ta priča mogla nazvati. Uostalom, mnogo je na svijetu takvih stvari, koje su nam neshvatljive, pa čak i zagonetne, a koje ipak postoje, te samo mi još ne možemo da riješimo njihovu »zagonetku«...

Ova plemena žive (ili su barem živjela, jer posljednji podaci o njima, što ih imam pri ruci, datiraju iz god. 1883.) u južnoj Indiji, u Plavim Brdima (Nil-giri, od sanskritskoga: nilam-plavi, giri-gore, brda). Ta se brda nalaze u području grada Kumbatura, udaljenog od Madrasa, prijestolnice Južne Indije, kojih 300 milja.

Već su sama ta Plava Brda donekle čudo prirode. Dosta bi bilo reći, da tamo, na visini od preko dva kilometra ljudi u mjesecu januaru hodaju u platnenim odijelima, a u julu često puta moraju da navuku bundu. Ali ni to još nije sve. I flora i fauna u tom čudnovatom kraju čine mješavinu svakojakih pojasa zemaljske kugle. Uporedo s tropskim drvećem raste ovdje sjevernjačka divlja jabuka; skromna đurđica i miomirisna ljubičica niču kraj golemih ljiljana, velikih kao kakav pehar, a divlje se ruže dižu do visine kuća. U jablanovim granama čuje se pjevanje slavuja, dok iz šumske guštare dopire jezovita rika tigra. Tu je vječito proljeće. Pa čak i onda, kada po noći padne mraz, ta promjena temperature ne djeluje nikako na tropsko bilje, koje ovdje raste.

Nije dakle sasvim neopravdano mišljenje mjesnih žitelja, koji su već odavno držali, da je baš na visinama Nilgirija smješten raj ili, kako oni kažu, s v a r g a. Tamo je, po vjerovanju urođenika, obitavalište bogova i viših duhova — d e v a. Na tim nepristupačnim visinama slatkoglasni a z u r i, dusi-pjevači, zasladuju božanstven sluh svojim pjevanjem, a g a n d a r v i, svirači — čudesnom svirkom. Ali — i tu se baš prikazuje čudna priroda indijskoga duha, koji zna ujedno slijevati mrak i svijetlo, najveću ljepotu i najodvratniju grdobu, — baš tamo je smještena i n a r a k a, pakao, gdje dusi-vampiri, p i z a č i, sišu krv neopreznim, zalutalim putnicima.

No mora se priznati, da se tim krvoločnim pizačima valjda često dešavalo da poste, — jer nijedna živa duša ne bi se usudila pred kojih sto godina da ovamo »zaluta«. Čak ni sam odvažan š i k a r i — lovac tigrova

---

* J o g — mudrac, čovjek, koji se posvetio proučavanju božanstva, prirode i života uopće, a živi kao svetac, odričući se zemaljskih uživanja i čovječje taštine i nastojeći, da što više usavrši svoj duh i svoju psihičku, unutrašnju silu. S njim se ne smije izjednačivati f a k i r e, koji nisu ništa drugo do vašarski čarobnjaci i madoničari, — iako su njihove majstorije takve vrste, da upravo zapanjuju gledaoca.

** Jelena Petrovna Blavatskaja (literarni pseudonim Radda-baj), utemeljiteljica teozofskog pokreta, — kome je svrha da Evropljanima prikaže mudrost, sačuvanu u Indiji. Između ostalog, teosofi uče, da čovječja duša doživljuje više »inkarnacija« (utjelovljenja) i da viši duhovi, »majstori« rukovode našim životom, upravljajući nas k dobru i pomažući nam usavršivati svoj duh.

— koji se ne plaši, da se nasamo bori s tim prugastim »bar-saobom« (veliki gospodin — tako urođenici zovu tigra), — pa ni taj šikari nije htio da ide na Nilgiri. Jedan se doduše usudio; bio je pijan, te je zalutao za kobnu među, koja dijeli od čovječjih predjela to obitavalište deva. Ali već drugog su ga jutra našli mrtva kod podnožja svetih gora. Pripovijedalo se još i o nekom Englezu, koji je, u lovu, prešao za vodopad (koji upravo označuje tu među), pa je bez traga iščeznuo. Tek za nekoliko dana nakon njegova iščeznuća donio je o njemu vijest jedan »posvećen« majmun. Indusi, kao što je poznato, vjeruju, da se čovječje duše sele više puta iz jedne životinje u drugu. Zato ni jedan pravovjeran Indus ne će da ubija ili muči životinju. Ali puk osobito štuje krave i neke vrste majmuna. U nekim hramovima postavljaju čak posebne »svete majmune«, za koje se brine svećenik. Majmun, o kojem je govor, bio je upravo te vrste. I evo, jednom se on našao u crkvenoj zgradi — nakon što je negdje lutao — s engleskom čizmom na glavi! Valjda mu se pričinilo, da će ga njegovi vjernici još više poštivati, kada ga budu vidjeli u takvoj »kapi«. Kako su domaći žitelji odmah prepoznali čizmu engleskoga lovca, svima je postalo jasno, da je pao žrtvom gadnih i pakosnih »pizača«.

No sve ove strahote nisu ipak uplašile dvojicu odvažnih engleskih činovnika-geometra. Šta više, njihova se je znatiželjnost još povećala, kada su čuli te nevjerojatne priče.

— Moramo da odemo na tu Nilgiri! — odlučiše oni. A što Englez odluči, on će to i izvršiti. Ta ne veli badava jedna istočna legenda, da je Bog pomiješao tvrdoglavost magarca, odlučnost i okrutnost tigra s mudroščcu zmija i znatiželjom majmuna — pa je na taj kompliciran način stvorio prvog »Engleza« ...

II.

No nije baš bilo tako lako izvršiti ovu zadaću. Prvo, nitko nije htio da bude vodič u toj vrlo pogibeljnoj ekspediciji. Čak ni sami odvažni šikari nisu htjeli ni da čuju o tome. Kada su ih ta dvojica Engleza — po imenu Whish i Kindersley — dovela pred zabranjenu među, vodopad — oni su se bacili na zemlju i počeli da vape na sav glas:

— Nitko se još nije usudio da pređe preko vodopada Kolokambe — i nitko od onih, tko je onamo zalutao, nije se živ vratio!

Engleski činovnici, u svojim uspomenama, naivno otvoreno dodaju tome:

— Čak ni sjedinjena nastojanja dvaju naših debelih korbača nisu mogla da ih dignu sa zemlje i prisile, da izvrše naš nalog ...

Wisch i Kindersley (čitaj Uiš i Kinderzlej) morali su da se ovaj put vrate kući neobavljena posla. Ali oni su odmah počeli da se energično spremaju za pravu ekspediciju. Nagovorili su još nekoliko Engleza, da ih slijede i uputili su se sami, bez vodiča. Ali su zalutali, te bi se opet morali vratiti, da nisu slučajno ulovili dvojicu Malabaraca, kojima su naložili, da ih vode u zabranjen kraj. Čini se, da ti Malabarci nisu baš bili sasvim čisti pred zakonom, jer su, unatoč svojeg pnaznovjernog užasa, ipak pristali, da vode ekspediciju u Nilgiri.

A onda se dogodilo nešto čudnovato, čemu se ne bi moglo ni vjerovati, da nije zabilježeno u službenim izvještajima dvojice spomenutih činovnika. Pokazalo se, da su urođenici nekako imali pravo, kada su se bojali da idu u taj grozan kraj. Ekspedicija još nije prešla preko brze gornje rijeke, koja teče od vodopada, kad je iz gušlare iskočio golem tigar, pograbio jednoga od urođenika, te ga munjevitom brzinom odvukao u tamnu prašumu. A drugi urođenik umro je odmah, čim je prešao na drugu stranu potoka, valjda od straha.

Englezi ostadoše sami. Jedan od učesnika te ekspedicije, Kindersley, piše o tom događaju: »Čim smo se uvjerili, da je drugi »Crnac« (niger) zbilja umro, neki se od naših vojnika, naime praznovjerni Irci, uplašiše, te ne htjedoše da idu dalje. Ali ja i Wish odlučismo da poslo poto nastavimo put, pa nagovorismo ostale, da nas slijede. Ponosni Englezi nisu mogli ni da pomisle o takvoj bruki, da odustanu od svoje nakane, ne došavši čak ni do polovice puta!

Ne ćemo da korak po korak slijedimo njihovo mučno puaovanje. Navest ću samo par znatnijih događaja, koji su im se desili za vrijeme njihova uspinjanja na Plava Brda.

Kada su oni već izašli iz pojasa »vječite magle«, koja poput vlažnog pamuka obuhvata čovjeka, a odozdo se čini gotovo sasvim modrom, jedan je od vojnika stupio na nešto mekano i lagano. U isti tren se začulo njegovo očajno zapomaganje. Ovo »nešto« bio je golem boa-konstriktor (udav), dugačak 26 stopa (gotovo osam metara). Udav je silnom snagom obuhvatio jadnoga putnika. Nekoliko metaka u glavu gadne zmije oslobodiše njen plijen, — ali je već bilo prekasno: jadnik je bio mrtav.

Na takav negostoljubiv način primala su »rajska« (ali ujedno — i »paklenska«! brda svoje nepozvane goste. Ali uporni su se Englezi penjali dalje i dalje, dok se nisu našli licem u lice s čitavim čoporom slonova, koji su se, Bog zna zbog kakvih razloga, tukli među sobom. Preplašena strahovitom bukom i izgledom tih razjarenih nemani, ekspedicija se razbježala po šumi. Kada se bjegunci malo umiriše, nisu već mogli da u toj divljoj gušlari nađu jedan drugoga. Po dva, po tri čovjeka vratiše se natrag u selo, što leži kod podnožja Nilgiri. Ali nijesu se svi vratili: trojica od njih iščezla su bez traga, a dva su organizatora tog pohoda, Wish i Kindersley nastavili — iako nehotice — svoj put dalje uzbrdo. Zalutali su naime u šumi, te nisu znali, gdje se zapravo nalaze.

Na svoju nesreću oni su bili izabrali baš najteži put. Upravo na ovom mjestu Plava Brda silaze strmim terasama prema dolje. Često puta im se desilo, da su se morali penjati na kakvo visoko drvo, da s njega skoče na vršak susjedne pećine.

Ali svemu dolazi kraj. Jednom, kada je umoran, gladan, s izranjenim nogama, Kindersley obilazio neki humak, da razgleda u kaosu pećina, šuma i divljih provalija put, kojim bi se dalo krenuti, njemu se pričini, da vidi negdje blizu dim. Tek što je dotrčao do svojeg druga, da mu saopći tu novost, zastao je kao gromom ošinut. Whish je, blijed poput platna, nepomično stajao s očima uperenim nekuda u daljinu, pokazujući drhtavom rukom na nešto, što se obojici izmučenih putnika pričinilo groznijim i jezovitijim od svilu fantastičnih priča, što su ih bili čuli od urođenika.

Pod njima, kraj samog podnožja humka stajaše jedna kuća, vrlo čudnovata izgleda. Nisu se na njoj vidjela ni vrata ni prozori, više je naličila na kakvu kulu s okruglim krovom nego li na običnu kuću. Ispred te kule vidjela se gomila nekakovih ljudi ... Ali odvažni

Englezi nisu ih isprva ni držali za ljude: takav je čudan, neobičan izgled imala ta gomilica ispred tajanstvene kuće.

Bili su to neki orijaši, veličanstveni i ponosni; a do njihovih nogu skakutaše nakazni, prljavi patuljak.

III.

Položaj putnika, osamljenih u nepoznatim, divljim brdima, između nepoznatih... ljudi? duhova? »deva«? — bio je više no ozbiljan. Obojica su imala samo jednu pušku (druga se bila izgubila, otkotrljavši se nekom nesretnom zgodom u bezdan); ali nisu imali više ni jednoga metka, jer onu malu zalihu, što su je sa sobom ponijeli, potrošili su bili na lov, da se prehrane. Bili su osim toga preveć umorni, a da pomisle na kakvu borbu. Uostalom, čovjek može da se srčano bori samo s onim, što mu je poznato i pojmljivo. A tu su Englezi naišli na nekakve čudne stvorove, za koje nisu ni znali, da li su to zapravo obični ljudi.

Ali to su ipak bili ljudi, doduše ne sasvim obični. Bili su to žitelji i gospodari ovih nepristupačnih brda, T o d d i, njihovi vazali i obožavatelji B a d d a z i i majušni čovuljci M u l l u - K u r u m b i, najodvratniji i najnakazniji divljaci, koji uopće živu na svijetu.

Prva je pomisao dvojice Engleza bila — da neopazice pobjegnu nekamo i da se sakriju od tih nepoznatih stvorova, od kojih se nisu mogli nadati ničemu dobromu. Ali izdalj su ih majmuni, koji su, sakupivši se na jednom drvetu, podigli strašnu galamu, drečeći, vrišteći i bacajući se na nepozvane došljake sa svime, što im je došlo pod ruku: plodovima, suhim granama i t. d. Njihova uzbuđena dreka svrati napokon na se pažnju čopora golemih bivola, koji su pasli blizu humka. Bivoli podignu njuške, opaze također došljake, te otegnuto zamuču, kao da daju znak svojim gospodarima. Sada su Englezi bili opaženi i od strane ljudi. Za dva-tri časka kod njih se stvorila čitava rulja odvratnih patuljaka, koji su ih s nakaznim grimasama, vriskom i kreveljanjem okružili i brzo odvukli prema grupi Todda.

Ali na veliko i ugodno začuđenje putnika čak ni oni nakazni stvorovi nisu im ništa nažao učinili. »Oni su samo skakutali unaokolo, piše Kindersley — te hihotali, široko otvarajući svoja golema ždrijela«. Što se tiče gorostasa Todda, ti su se, prema istom svjedočanstvu »ponijeli kao pravi džentlemeni«. Zadovoljivši svojem sasvim opravdanom ljubopitstvu i razgledavši nepoznate ljude, dosad neviđene u tim divljim brdima, oni su ih napojili odličnim bivoljim mlijekom, dali im čorbu od vrgania i sira od bivoljeg mlijeka, a onda su ih odveli u onu čudnovatu kuću, koja je naličila na egipatski oblik, da se tamo malo odmore.

U kućici je bilo tamno, ali toplo i suho, te su putnici prospavali kao zaklani, sve do slijedećeg jutra. Nitko ih nije smetao za vrijeme njihova počinka. Zanimljivo je uostalom, da su golemi Toddi, čim opaziše, da njihovi gosti — još za vrijeme prvog upoznavanja — izražuju očitu odvratnost prema nakaznim patuljcima, ove smjesta otjerali, najstrože im zabranivši — kako se to poslije doznalo — da gledaju bijele putnike. Oni su poslije objasnili jednom misijonaru, Nijemcu po imenu Metz, da su se »bojali za svoje goste«, jer »pogled Kurumba usmrćuje čovjeka, koji im nije navikao i koji ih se boji«.

Kroz cijelu onu noć, kada su se zalutali Englezi odmarali od teškog napora i dugih patnja, vijećale su starješine plemena Todda, rješavajući njihovu sudbinu. Napokon su nešto odlučili — ili, prema njihovoj formuli: »bivoli su odlučili«, jer oni baš svoje bivole drže za pametne, natprirodne stvorove, koji »znadu sve« i »sve mogu«. Ta odluka se morala da izvrši slijedećeg jutra.

Čim su Wisch i Kindersley, probudivši se, izašli iz svojega skrovišta, Toddi zapovijediše Baddazima, da spreme nešto, nalik na nosila, na koje smjestiše Engleze. Baddazi dignu nosila — i ponesu izmučene putnike. Silazak je, pod takvim uslovima, bio dakako mnogo ugodniji i mirniji negoli što je bilo uspinjanje po strmim i divljim klisurama. Povorka je sada išla nekom šumskom stazicom, posve udobnom za silazak. Ushićeni Evropljani svuda opažahu ljepotu i raskoš divne prirode, s čuđenjem gledajući sjevernjačku brezu, gdje raste uporedo sa cvijećem Egipta lotosom, te ananas, koji se diže tik do malinovog grmlja. Bilo je to kao nekakva fantastična izložba svih pojasa i klima, koju je znatiželjnim putnicima priredila sama priroda.

Ali već prve noći, provedene na putu, jadnim se planinarima desilo nešto, što ih je iznova uplašilo i zabrinulo preko mjere. Čim je mala povorka stigla do nekoga toplog izvora, nad kojim je lebdjela tanka para, Baddazi ih uhvatiše, svukoše i unatoč njihovu očajnom opiranju upustiše u toplu vodu. Opraše im rane, a onda ih podigoše skrštenim rukama nad toplu paru i počeše da pjevuckaju nešto, što je ličilo na zaklinjanja. Drugi su u isti mah plesali kraj izvora, zavijajući nešto grozno i žalosno. »Mislili smo — kaže Kindersley — da će nas sada zaklati i žrtvovati kakvom šumskom božanstvu, a možda i jednostavno pojesti«.

No na stvari je bilo nešto sasvim obrnuto. Baddazi su ih naprosto liječili, kupajući ih u mineralnoj vodi i držeći ih nad njenim parama. Nakon toga su načinili nekakvo »tijesto« od nekakve gline (koja ovdje osobito mnogo sadrži željeza) i nekakvih mirisavih biljaka, namazali su njime bolesne noge putnika i pažljivo zamotavši ih u plašteve, položili na počinak. Englezi su odmah zaspali, — »kao da su bili nečim uspavani« — a drugog su se jutra digli sasvim zdravi i čitavi. Nije ih više ništa boljelo te su se — kako opet svjedoči isti Kindersley — »osjećali bolje no ikada«.

Istom slijedeće večeri povorka je stigla na podnožje brda te su Baddazi, čim opaziše na obronku šume grupu kulija (radnika), napustili Evropljane i skakutajući poput majmuna, iščezli u prašumskoj guštari.

Odvažni su putnici sretno stigli do nekod zabitnog seoceta, gdje su saznali, da se nalaze onkraj Plavih Brda, koja su na taj način prešli popreko.

IV.

Ali tko su zapravo ti Toddi, Baddazi i Kurumbi? Tu dolazimo na jedno pitanje, na koje je teško pozitivno odgovoriti.

Nakon uspjeloga prvoga pokusa, Englezi su organizirali novu ekspediciju, te su uzeli pod svoj protektorat čitavu ovu okolicu (veliku 268.494 kvadratnih milja), prepustivši Toddima, kao »vlasnicma Plavih Brda« pravo na čitavo zemljište. Koristeći se ugodnom, umjerenom i zdravom klimom, Englezi su učinili od Nilgirija mjesto za liječenje i odmor od strahovite vrućine močvarnih dolina Madraske oblasti. Marljivo su proučili floru i faunu tih brda i nastojali, da prodru u tajnu tih plemena, ali su u tome malo uspjeli.

Originalno opisuje jedan od prvih istraživalaca sliku, koju je vidio na visinama Nilgiri. »Pred našima se očima zaista javio prizor iz života drevnih patrijarha — pastira. U prostranoj dolini, uokvirenoj strmim pećinama, paslo je krdo golemih crnih bivola, sa srebrnim praporcima na rogovima. Između njih se vidjela grupa dugokosih staraca u dugačkim mantijama, s velikim sijedim bradama i kretnjama, upravo otmene veličanstvenosti«.

To su bili Toddi. Drugi pisac, pukovnik Hannesey ovako prikazuje ovo čudno pleme: »Kao što se Englez razlikuje od Kineza, tako i Todd od drugih urođenika Južne Indije. Nije čudo, da Baddazi smatraju njih za božanstveno pleme. Toddi zaista podsjećaju na bogove, kako si ih zamišljahu drevni Grci. Nisam vidio nijednoga odraslog Todda, koji bi bio manji od 6¼ stopa (gotovo dva metra). Lijepo su građeni, a lica su im upravo klasičkog tipa... Oči su kod Todda tamnosive, često puta i modre boje, a pogled blag, nježan i dubok. Također je blag i nježan njihov osmjeh... Obučeni su u dugačke bijele haljine, nalik na rimsku togu, čiji se kraj zabaci na lijevo rame. U rukama uvijek drže štap ili žezlo, na kojem su izrezane neke tajanstvene figure i znakovi... Ovom štapu oni pridaju veliko magično značenje.

Osim Toddâ na Plavim Brdima žive još četiri plemena: 1. E r u l l a r i, pravi divljaci, koji stanuju u špiljama, a hrane se korjenjem, jagodama i sl.; sada postaju sve manje divlji. 2. K u r u m b i, koji se dijele na proste Kurumbe, koji obitavaju u kolibama od suhog granja, malim zaseocima, i Mullukurumbi, o kojima je već bilo govora; ti obično borave u nekim gnijezdima na velikim drvetima, pa uopće više nalikuju na majmune negoli na obične ljude. 3. K o ḥ t a r i. To je vrlo čudno pleme, koje žive poput krtova u zemljanim rupama; to su također potpuni divljaci, ali posjeduju neobičnu vještinu u izrađivanju metalnih stvari — od zlata, srebra, čelika i gvožđa. Njima je poznata tajna posebne izradbe čelika, tako da se oruđe (osobito dugački noževi), koje oni prave, odlikuje neobičnom čvrstoćom i elastičnošću. Spomenuta Blavatska tvrdi, da se nigdje drugdje na svijetu — ni u Aziji, a niti u Evropi — ne izrađuju oštrice takve kvalitete (iako nisu lijepe izvana) kao što baš u tim prašumama Nilgirija, i to rukama divljih Kohtara. 4. B a d d a z i (Baddag), najbrojniji i najkulturniji od sviju. Oni su brahmanisti, poklonici Brahme ili tačnije indijskoga trojstva (Trimurti): Brahma, Šiva i Višnu. Ali zbog nepoznatih razloga klanjaju se oni još i Toddima, koje drže za žive bogove, te ih poštuju čak i više nego li groznoga Šivu.

Što se tiče samih Todda, oni se dijele na T e r a l l i j e i K u t t e. Dok su posljednji obični smrtnici, tako reći laici, prvi su svoje vrste svećenici. Oni su upućeni u otajstva njihova kulta, njegovu tajnu sveto čuvaju ne samo od Evropljana, već i od urođenika, koji ne spadaju u njihovo pleme; služe bivolima i ne smiju da se žene.

Vrlo je malo poznato o suštini religijoznih nazora Todda. Zanimljivo je, da u njihovom jeziku ne postoje riječi Bog, vjera, molitva, grijeh. Njih se ne može nazvati ni poganima, jer pogani imadu bar kakvu takvu religiju i pojam o božanstvu. Toddi pak ne znaju o tome ništa. Doduše, oni se klanjaju svojim bivolima, ali ih ne nazivaju bogovima, već bivolima. Hrane se isključivo mlijekom i mliječnim proizvodima — al samo od s v o j i h bivola, i biljevnom hranom. Mesa nikada ne jedu, ne piju nikakva alkoholna pića, pa osobito preziru onoga, tko uživa alkohol.

U svojim su običajima vrlo kreposni. Prema svjedočanstvu jednog engleskog putnika po Indiji, kapetana Harknessa, Toddi apsolutno n e z n a j u, šta je to l a ž. Na njihovu jeziku ne postoje ni riječi »neistina« i »laž; najveće zločinstvo, koje si oni zamišljaju, jest prešućivanje istine. Krađa je njima također nepoznata. »Mi (Englezi) — veli označeni autor — nismo još našli među njima niti jednog kradljivca«. A mora se reći, da je kapetan Harkness proboravio u Nilgiri oko dvanaest godina, — dakle njegova opažanja nisu slučajna, niti površna...

Sva su ta njihova duševna svojstva toliko napadna i očigledna ,da čak i kršćanski svećenici u Indiji, u svojim propovijedima prikazuju Todda kao primjer — kako se mora čovjek vladati prema svojim bližnjima. Ovo su zbilja neki kršćani bez Krista!

Zanimljivo je, da Toddi nikada ne upotrebljavaju nikakvo oružje, pa ga čak i nemaju. Međutim engleskoindijska statistika s čuđenjem bilježi činjenicu, da još nije bio opažen nijedan slučaj napadaja kakve divlje zvijeri na Todda. Jedino je njihovo oružje — štapić, pa još nešto... Ali o tome kasnije.

Kako je već bilo spomenuto, Baddazi upravo obožavaju Todde. Rado im služe, padaju ničice, čim ih vide, te im uopće odavaju božanske počasti. I to ne samo obični ljudi, već i bramini iz ovoga plemena, pa čak i oni od starih braminskih porodica, koji su, kako je dokazano, u rodu s kneževskom kućom kneževine Majsur.

Što može da bude uzrok tomu? Sami Baddazi, na pitanje — »zašto Toddi ne vjeruju u njihove d e v e«, odgovaraju, da Toddi »vjeruju« ali se ne uklanjaju njima, jer su i sami »deve«, svoje vrste bogovi. Spomenuti gore Harkness ne može da se dovoljno načudi, kako je ta »gorda braminska kasta (iz plemena Baddaza) mogla da se ponizi do obožavanja plemena, koje u pogledu civilizacije, porijekla i umnih sposobnosti, stoji mnogo niže od njih samih«.

Međutim sami Toddi primaju sve znakove klanjanja kao nešto sasvim prirodno, uopće, u njihovu vladanju i manirima ima nešto blago i ponosno u isti mah, u čemu se očituje čuvstvo vlastitog dostojanstva i prijaznost prema »nižima« od sebe. Čovjek bi rekao da su to zbilja pravi »aristokrati«, i to baš oni od najotmenijih, kojima je glavna odlika — prijazna i samosvijesna jednostavnost!

Glede njihova porijetla ima više hipoteza, ali nijedna nije opravdana činjenicama ,pa čak stoji i u protivurječju s njima. Sami o sebi Toddi kažu, da su njihovi pređi došli »sa strane izlazećeg sunca« na neki otok Lanku (»lanka« znači zapravo »zemlja opkoljena vodom«) i tamo su boravili kroz dvadeset i pet pokoljenja, a onda im je »car Istoka« poklonio Plava Brda, gdje borave, nijednoga puta ne silazeći odande već kroz sto devedeset i sedam pokoljenja, kako oni računaju. A to bi ukupno značilo, računajući po 3 pokoljenja na stoljeće oko 8000 godina! Dakako, da je te njihove podatke nemoguće provjeriti.

Uostalom, Toddi vrlo nerado govore o sebi, o svojim običajima, obredima, porijetlu i t. d. Jednom je zgodom ipak neki »posvećeni« — Teralli — rekao na pitanje, što čeka Todda nakon njegove smrti.

— Njegovo će tijelo izrasti kao trava na ovim brdima i hraniti svete bivole, A njegova ljubav prema djeci i

bratu pretvorit će se u vatru i uznesti na sunce, gdje će uvijek gorjeti, grijući bivole i Todde. — Jer objasni Teralli, pokazujući rukom na sunce, — ono se sastoji od samoga plamena ljubavi.

— No, zar ondje gori samo ljubav jedinih Todda?

— Da, — odgovori Teralli — samih Todda, jer s v a k i dobar i pravedan čovjek, bio to bijelac ili crnac, uvijek je T o d d. Što se tiče zlih ljudi, oni nikoga ne ljube, dakle ih ne može ni da bude ondje u izvoru vječne ljubavi.

V.

Prema mišljenju Badagga, Bog je poslao Todde na zemlju, u »sveta brda«, da brane jadne Baddage od pakosnih i moćnih Kurumba. Jer i potonji su također — nadljudska bića, ili, kako bi se reklo — »podljudska«. Nisu pravi zli dusi, ali ipak, nešto slični. Oni se ne boje nikoga — ni zvijeri, ni čovjeka. dok ih se svaki boji. Baddag uopće nerado susreće Kurumba, nastojeći, da mu se ukloni, ali najgore je za njega ,ako se Kurumb na nj naljuti. Tu već nema spasa, — jedino da se požuri k Toddima, koji imadu vlast, da poništavaju pakosne čarolije Kurumba.

U zvaničnom izvještaju engleskog namjesnika u Nilgiriju tako se govori o Kurumbima:

»Kurumb je pogrdno malenog rasta. Njegov mršavi, mrtvački lik, sa čitavom šumom učešljane kose na glavi, uvezane u golem čvor na tjemenu, izaziva nesavladiv osjećaj odvratnosti... Susrevši ga na putu, Baddag bježi od njega kao od divlje zvijerke. Ako mu pak to nije uspjelo, te ga je Kurumb pogledao svojim »zmijskim pogledom«, Baddag se smjesta vraća kući, te čeka na sigurnu smrt... I takva je snaga glupog praznovjerja, da siromah zbilja umire između trećega i trinaestog dana nakon kobnoga susreta.

Interesantno je međutim, da se to dešava samo onda, kada se Kurumb zbog nečega naljuti na dotičnog Baddaga. Onda mu on kaže svoju običnu formulu prijetnje: »Vidjet ćeš mene u čas svoje smrti«, — i pogleda ga svojim »zmijskim pogledom«. Tri dana kasnije Baddag (ili kakav drugi urođenik) oboli, a onda postaje sve slabiji i slabiji, muči ga strašna groznica, za vrijeme koje on u buncanju zbilja vidi pakosni patuljasti lik kraj sebe, i zločeste ljude — onda je jadnik spasen.

Jedino je, što ga još može spasiti, da se obrati za pomoć kakvom Toddu, ali to ne smije biti kasnije od tri sata nakon susreta s bijesnim »čarobnjakom«. Ako Todd privoli, da ga liječi —a Toddi načelno ne liječe pijance i zločestih ljudi — onda je jadnik spasen.

Što se tiče toga čuvenog »zmijskog pogleda«, jedan poznati engleski putnik i lovac Betlore piše u reviji engleskog Ornitološkog Društva, kako je bio svjedok u lovu Kurumba na ptice. Kurumb uzme jedan običan štapić, zabode ga u zemlju, sam se sakrije iza grmlja, te čeka na ptice. Čim opazi kakvu ptičicu, počne da je uporno gleda. Onda njegove oči — piše Betlore — poprimaju čudan izražaj... Vidio sam takav isti pogled kod zmija, kad one »hipnotiziraju« svoje žrtve. Nepomičan, staklen taj pogled, sja nekakvim ledenim unutrašnjim sjajem, privlači k sebi, alj ujedno i ulijeva odvratnost. Jedan je Kurumb za nekoliko rupija*) pristao da gledam njegov lov. Ptica je prhutala i zviždukala, vesela, bezbrižna i okretna. Ali najednom se zaustavi, kao da je počela osluškivati. Nagne glavicu na stranu i ostane nepomična; a onda zatreperi krilašcima, kao da je htjela odletjeti. Koji put joj to i uspije — ali vrlo rijetko. Obično se ona pomalo približava k »začaranom« prutiću, kao da je nešto protiv njezine volju vuče k njemu. Njeno je perje nakostrušeno; ona tiho i žalosno pišti, — ali ipak se, isprekidanim ,nervoznim skokovima približava kobnom mjestu... Napokon je već tu, kod štapića. Jednim skokom uzleti na nj — i ostade kao da je prilijepljena; ne može više ni da se makne. Kurumb se, brzinom divlje zvijerke, baca na nju — i njezina je sudbina zapečaćena«.

Više priča kola o tajnovitoj moći Kurumba. Većinom se sve to objašnjava praznovjernim užasom, koji urođenici osjećaju prema odvratnim patuljcima. Ali zabilježeno je nekoliko slučajeva, kada je »urok« razjarenog Kurumba prouzrokovao smrt čak i bijelaca — Engleza ,koji su svakako tuđi urođeničkom praznovjerju. Navest ću samo jedan takav slučaj.

Neki viši engleski činovnik loveći slonove u gušćarama Nilgirija, ubio je jednoga slona na zemlji Kurumba. Ali kada je htio da mu izreže kljove, opazilo se, da su zaboravili poseban nož za tu operaciju. Ostavivši nekoliko Baddaga kod mrtvog slona, da ga čuvaju od zvijeri, Englez je s prijateljima otišao u jednu obližnju farmu, da posudi tamo nož, a ujedno i da tamo doručkuje. No kada se nakon dva sata vratio natrag, našao je na truplu slona majušne spodobe Kurumba, gdje se trude, da izrežu kljove. »Čuvari« su se dakako razbježali, ne usuđujući se da na se navuku grozan gnjev patuljaka. Na zahtjev engleskog činovnika, da se »smjesta nose k vragu«, vođa Kurumba, izazovno ga gledajući odgovori, da je slon njihov, jer je ubit na njihovoj zemlji. Englez, sav bijesan, zapovjedi slugama, da protjeraju te malene lopove. No nitko se ne usudi. Onda on sam sjaše s konja i s podignutim korbačem pođe na Kurumbe.

Njihov vođa iznenada skoči na noge te, skakutajući na golemoj glavi slona i kreveljeći se, pogleda Engleza svojim očima, te zaviče prijetećim glasom:

— Onaj, tko se prvi dotakne našega slona, vidjet će nas u čas svoje smrti. On ne će ugledati novoga mjeseca...

Englez se dakako ne uplaši. S nekoliko dobrih udaraca korbačem protjera sa slona tu ljudsku gamad i sam mu izreže kljove. Svršivši time, opazi, da ga vođa Kurumba još uvijek gleda bijesnim, staklenim pogledom.

— Oči ovoga gada — pripovijedaše on još iste večeri, kod kuće — dojimale su me se jako neugodno. Nisam se suzdržao, te sam ga još jednom udario korbačem. On je odskočio, ali, na moje veliko čudenje, nije pobjegao već je ostao nepomičan, te me je još uvijek gledao svojim odvratnim očima.

— Šteta, da ste ovako učinili, — reče Englezu jedan od njegovih gostiju: — ove nakaze gotovo nikada ne opraštaju takve uvrede.

Činovnik prasne u smijeh.

— Neka! — odgovori on. — Ne vjerujem ja u te bapske priče!

Ali već drugoga dana osjećaše se on vrlo neugodno. Liječnici nisu znali, kakva je to bolest, ali Englez — zdrav i mlad čovjek — počeo je da sve više mlitavi i za nekoliko dana umre. Pred smrću je zbilja vidio u svojoj sobi, kraj kreveta, onoga istog vođu Kurumba, gdje ga gleda sjajućim, zmijskim pogledom...

*) Indijska moneta = oko 2 dinara (u zlatu).

Imajući takvu vrhunaravnu snagu (koja se uostalom dade objasniti i na sasvim prirodan način, naime tako, da Kurumbi imadu prirođenu moć sugestije, hipnotičku silu), odvratni patuljci ipak osjećaju strah — pred Toddima. Kurumb, čim opazi Todda (kako to svjedoči misijonar Metz) pada na tlo, kao da je u napadaju epilepsije (padavice). On se sav trese, previja se poput crva i uopće svim svojim vladanjem očituje bezuman užas. Dosta je, da ga se Todd — ako ga hoće protjerati — samo dotakne svojim »žezlom« ili čak i mahne prema njegovoj strani, — Kurumb udari u bijeg. Ali se obično spotakne i opavši na zemlju, leži, sve dok Todd ne ode.

Kakva čudnovata veza postoji između ta dva plemena, toliko različna u svemu? Da li su u njima zbilja utjelovljena — kako to tvrde teozofi — dvije vrste »magije«: bijela i crna? Toddi, kada liječe bolesnike, češće puta one, koji su nastradali od Kurumbova »zmijskog pogleda«, ne upotrebljavaju također nikakvih ljekarija. Oni ga jednostavno metnu na kakav visok i otvoren humak, pod sunčane zrake, gdje on i ostaje ležati kroz nekoliko sati, dok ga Todd »masira« svojim »žezlom«, nešto nad njim šaputajući — a onda ga napoji bivoljim mlijekom. Svakako, u ovom načinu liječenja, kao i u Kurumbovim postupcima »vračanja« ima nešto zajedničko, što vrlo podsjeća na hipnotizam. Razlika je u tome, da Toddi svoju sugestivnu moć upotrebljavaju na dobro, dok je cilj »čarobnjaštva« Kurumba obično pakostan i škodljiv za druge ljudi. Dok Toddi liječe vedrim sunčanim zrakama, Kurumbi vrše svoje vračarske obrede kod sablasnog mjesečevog svijetla, u mraku gorskih klanaca. Ali kako je sunce jače od mjeseca, čije svijetlo je samo slab odsjev sunčanog plamena ljubavi i života; kako je život jači od smrti, jer je, konačno uvijek pobjeđuje — isto je tako i dobro razasuto čitavim svemirom, jače i trajnije od zla, koje je tek njegova sjenka. Sjena može da zamrači svijetlo, ali ne će ga nikad utrnuti.

Valerijan Markov

VIOLINISTA

Golema dvorana, sva u brujanju, kao košnica kad u njoj sve pčele zazuje, umuknu odjednom mukom duboke pažnje.

Kao nekim magičnim čarima izmamljen, razleže se glas violine, najprije lagan ko tiho šuštanje svile, a potom bujan i prodiran kao večernja pjesma ptičjeg hora, i uzbiba vazduh talasima sanja i svijetla.

Kratak trenutak tišine, i mirna ljupka melodija orhestra prekri svojim zvucima glas violine, koji se nečujno ugasi, kao u nekom tihom drhtanju plača. Podiže se simfonija, puna, veličajna, svečana kao pjesma hiljadu duša zanesenih i sputanih nekom nadzemaljskom vizijom ljepote, produži burna i šumna kao more šibano olujom, slegnu se u siguran lepet krila i završi se najposlije praskom. U isti trenutak violina, kao oživljena novim dahom moćne strasti, prihvati svoju pjesmu, još ljupkije, nježnije, uzbuđenije.

Glas violine drhtaše u vihoru pomamnog i žarkog ritma burne strasti, kad odjednom pjesma umuknu, kao prekinuta iznenadnim jecanjem pukle žice, a pljesak, oduševljen i neobuzdan, prolomi se dvoranom, kao divlji i plahi udar uragana.

Malo docnije pozorišna dvorana brujaše opet nejasnim brujanjem košnice.

* * *

Raskošna ljepota one muzike bješe dirnula sve duše, kao da ih omilova dahom svojim: sva se lica zarila nekom novom iskrenom dobrotom, a oči su gorjele sjajnijim i čistijim svijetlom.

— Nisam nigda vidjela išta veličajnije i ljepše od tog divnog umjetnika — reče uzbuđenim glasom krasna mala crnka staroj gospođi, koja je do nje sjedjela.

Jasan i bučan smijeh, pun gorčine i prezrenja, pun jetke ironije, poprati ove riječi.

Obazrijeh se naglo.

To se moj susjed s desne smijaše tako strašno. Pogledah ga pažljivo, a on izdrži moj ispitivački pogled, uprvši u mene nepomične svoje oči, pune nekog neobičnog magnetičkog svijetla. Ma da mu kosa bijaše bijela, a čelo ispresijecano borama — jedna mu se bora, poput ravne brazde, usjekla baš usred čela — nije, valjada, bio star: crne oči, žive i svijetle, oživljavaše lice, prerano uvenulo, sred koga su zjapila široka usta, crvena i mesnata.

Ne trenuvši okom, neprestano se smijući, ne mareći za uporno pitanje, koje je zacijelo čitao na mom licu, ne hajaše mnogo, što ne skidam pogleda s njega: lice mu se najposlije uozbilji, ali mu donja usna još uvijek podrhtavaše, kao da je još željan smijeha.

* * *

Malo pomalo, tišina se opet vrati u dvoranu, a orhestar započe iznova svoju pjesmu. Muzika se uzdizala nježna i ljupka, kao da prati tihi šapat molitve.

Moja duša bijaše odsutna, daleko, i tragaše za nejasnim vazdušnim snom, koji čas primaše jasniji lik, čas ga opet nestajaše.

Činilo mi se kao da vidim, kako se u bujici blistava svijetla sastavlja preda mnom božanski lik žene, a potom se pomalo opet rasplinjuje i nestaje. Činilo mi se kao da sam pod zelenim svodovljem šume, pune pjesama i cvijeća, gdje svaki zvuk i svaki ritam obaraju na me iz visina kišu zelenoga lišća i crvenih latica, što se gomilaju tromo pored mene, obavijajući me mekanim baršunastim zagrljajem, dok mi blagi miomiris lagano opaja mozak.

Glas violine trgnu me naglo iz sna.

Kao obuzeta nekom moćnom opojnom žudnjom, punom nemira, muzika orhesta zabruja džinovskom snagom, utonu u vrtoglavi splet zvukova, nošena neobuzdano toplim glasom violine. Svi ti zvukovi, najrazličitijih boja i visina, stapahu se divno u jedan jedini glas, dok je violina, opojena pjesmom, jednako molila, žuborila, jecala.

Zagledah se trenom u lice mog susjeda, koji se malo prije bješe onako zlokobno nasmijao. Njegovo je lice izgledalo preobraženo: nije bilo više na njemu onoga gorkog i porugljivog izražaja, što me malo prije onako iznenadio, nego neka vedra i nježna blagost, neka svijetla i zračna dobrota. Bistre mu oči bijahu pune nekog sanjarskog svijetla. Samo usne bi mu kadšto još poprimile gorak izražaj, kao da ga neka iznenadna misao hoće od-

jednom da otme snovima: grozan izražaj bola i mržnje zamaglio bi mu tada oči.

Violina je jednako pjevala, ljupko, dok su se zvuci orhestra pomalo gasili. Bješe li to pjesma ljubavi, bola, nade? Ko će to znati? Ne izriče li muzika sva ona čeznuća, što ih u duši svojoj nejasno osjećamo, a usne ne znaju da ih iskažu; ne otkriva li ona u svojim zvucima svu dušu, sav život? Nisu li to božanske ljestve od svile ispredene, a u neizmjernost protegnute?

Pritvorenih očiju, pio sam žudno svu ljupkost one melodije.

Muzika je pomalo trnula, a ja sam sve više stezao vjeđe, da se ne rastresem, u nadi, da muzika ne će prestati, da će produžiti još tihi i lagani žubor blagoglasnog vrutka. Još koji zvuk, i pljesak će me trgnuti iz raskošne ljupkosti snatrenja.

Još jedan ćurlik, tiši, još jedan potez gudalom, još jedan, još jedan... i pljesak će ugušiti i rasijati u vazduh drhat posljednjih zvukova.

Ali umjesto očekivanog pljeska, izazovan, oštar, siguran zvižduk presiječe, iznenada, vazduh i stopi se s umirućim zvucima violine.

Ogledah se naokolo, začuđen.

Onaj starac do mene, sav zadahtan, stezaše jednako, u lijevoj ruci, prostu drvenu zviždaljku, kojom bješe zazviždao. Ali zašto je njegovo lice, koje je, na mahove, podrhtavalo, imalo izražaj tihoga ganuća, zašto su u njegovim očima blistale suze?

Ne stigoh da premišljam, da pitam: jednodušan urlik uguši onaj zvižduk, starac bi surovo podignut i izbačen, a pomaman, ponovan, trajan pljesak prolomi se dvoranom.

Nekoliko trenutaka iza toga muzika opet započe; ali ja sam već bio izišao. Onaj neobični starac bio me uznemirio i ispunio radoznalošću.

Ne doznah ništa, jer ga niko nije poznavao.

* * *

Poslije nekog vremena doznah sve. Starac bješe međutim umro.

Bješe to neki slavni poljački violinista, koji je ranije slavio slavlja, besmrtna, nenadmašiva. Lagana, strašna paraliza utrnu, docnije, njegov umjetnički život. Desna ruka, koja je vodila tvoračko gudalo, ohladi se i umrtvi, a božanski glas njegove violine ugasi se, u tužnom, očajnom, beskrajnom plaču.

Mnogo je vremena otada prošlo, ali, kadgod mi zvuk violine dopre do ušiju, pred mojim se očima prikaže džinovska, tajanstvena pojava starca, i njegov se oštar, tragičan zvižduk stapa u vazduhu s umirućim zvucima violine...

Mario Speranza

(S talijanskog preveo Dr. Gjorgje Roić)

DVA SONETA

I.

Kad noćas u miru pun mesec zarudi
I vrh neba svetlo sredinom zapara,
Pučina se plava, kažu, iz sna budi
Puna vrelih čežnja i tajnoga čara.

Sa osmehom, što joj po sredini grudi
Blista se i prši kao bajka stara,
Život pun mekoće na talasu žudi
Mladost i lepotu da bujnu dočara...

Jednom ću i ja na žalo s čežnjom doći
Pun u srcu slika prošlosti i java,
I gledati, kako duboko u noći

Predamnom odiše i u miru spava
Život, što ga tražih u šumskoj samoći,
A eto ga kiti sad pučina plava...!

II.

O, daleka strano primorskoga kraja
Ja za tobom čeznem. Tvojih mekih dana
Što odoše putem sunčanoga sjaja,
Još i sada ljubi kliktaj sa usana.

Znam radost ko u snu strasnog zagrljaja
Što u tebi prođe ispod vitih grana,
I pučinu plavu, kad čežnja opaja
Do rumene zore i osvitka dana.

I dok je tonula u beskraju sreće
Žudnja sa mrmorom sunčanoga vala,
Gledao sam, kako s vrha hridi sleće

Život u bojama blistavih opala,
A drhtaj mu strasan nemirom trepeće
Ko šapati neki u zuju korala...

Nikola Mirosavljević

SIROTINJSKI VAPAJ

Od gladi i leda na drum prosjak pade,
a bono mu dete kraj njeg' vapit stade:
o, naš sveti Oče, što lebdiš nad nama,
o, pošalji milost nama sirotama!

Mi ištemo sunca, — a tama nas bije;
mi tražimo zaklon — kiša na nas lije;
mi gladni i žedni — sene vapijuće:
o, smrt nam pošalji — naše uskrsnuće!

Jer mi smo sirote, mi prezreni crvi,
što lutamo svetom u blatu i krvi,
kako drugi hoće, kud nas vetri nose...

O, daj, oči naše, da više ne prose!
Jer što će nam život bez doma i hleba:
dole šaka zemlje — gore pedalj neba!

A. Ujdurović

O ŠTROSMAJERU

(GOVOR UČENICIMA O PROSLAVI)

Vi, učenice i učenici, slavite uspomenu na Štrosmajera, a ja ću s nekoliko riječi potražiti uzroke toj slavi u Vama, i posljedice, koje takova slava ima da ostavi u Vašim dušama. Jer nije ta slava poradi Štrosmajera, nego poradi Vas. Ne će od slave Štrosmajer biti ponosniji, niti će ona udovoljiti njegovu oholost! — Ni da je živ, ne bi toga bilo. Jer da je Štrosmajer tražio ili želio da bude slavljen, da je uživao u oholosti, ne bi bio učinio velika djela, koja u nama, kada ih upoznamo, ostavljaju trajne tragove. Tko radi nešto samo zato da bude slavljen, taj ne stvara nikad velikih djela, koja čine njegov narod boljim, razumnijim i plemenitijim, ili srećnijim. Sitne stvari traže slavljenje t. j. reklamu, jer od njih narod ne osjeća ni duhovne ni materijalne koristi, velike stvari osjeća narod u sadašnjosti, a osobito u budućnosti; osjeća ih kao veliko dobročinstvo, koje je učinio veliki duh, njegova ljubav za narod i jaka volja. Taj svoj osjećaj velikog dobročinstva mora narod nekako da iskaže, pa eto među ostalim načinima, priređuje i ovakove spomendane kao što Vi prirediste danas.

Tri su jaka dobročinstva, što ih je učinio Štrosmajer i mi ih osjećamo u sebi. Ja ću o njima da govorim

1. Štrosmajer je sagradio u Đakovu velebnu crkvu, iskitio je umjetninama. Pa i ako je ta velebna crkva vanredno skupo djelo, nije ona sama po sebi to dobročinstvo nego ona danas sjeća narod na jedno veliko dobročinstvo, što ga je Štrosmajer učinio narodu i sjećat će ga na nj još mnoge vijekove. Štrosmajer je mogao ogromni novac potrošiti na svoju zabavu, mogao je podijeliti među laskavce, koji bi ga slavili, mogao ga podijeliti među sirotinju, da mu je zahvalna. Nije učinio, jer ga je jaki osjećaj da jest Bog, jaka njegova religioznost silila, da tom crkvom iskaže taj svoj osjećaj. Štrosmajer je bio uman čovjek. Kao takav on je opazio istinu, svemoćne zakone, koji vladaju živom i mrtvom prirodom, svemirskim zvijezdama, koje kruže po stalnim zakonima, kao i sitnom prašinom, koja lebdi u uzduhu oko nas. Svagdje je opazio zakonitost, svemoćnu istinu, koja stvara, uzdržava i gospodari! Svaki taj zakon jest misao, a svaku misao mora da domisli jedno biće i da joj dade tu svemoćnu snagu. A taj svemoćni mislilac jest Bog! Štrosmajer je osjećao i znao da jest Bog i taj osjećaj bio je snažniji bilo od kojeg drugog osjećaja, pa i od milosrđa prema siromacima. Taj ga je osjećaj Božjeg Bistvovanja naveo da sagradi veliku crkvu.

Kad mi, obični ljudi, gledamo tu crkvu, ili sliku te crkve, ili model i mi u sebi osjetimo osjećaj Božjeg Bistvovanja, ako smo navikli opažati i osjetiti »istinu«. A »istinu« osjetiti možete svaki čas u školi i izvan škole. Uvijek je jednak odnos predikata i objekta u rečenici, uvijek jednak između kuta i suprotne stranice u trokutu, uvijek jednak između kisika i ugljika u ugljičnom dvokisu, između sunčane svijetlosti, topline, klorofila, ugljikova dvokisa i škroba. Uvijek i svagdje pada kamen istom brzinom, uvijek zalazi sunce u Kostajnici na 21. juna na istoj točki, uvijek je ista udaljenost između zvijezda Malog i Velikog Medvjeda i Polarnice. Uvijek i svagdje čovjek osjeća, vidi, želi, teži, radi, dokle god je pri svijesti, a ta svijest dolazi i odlazi uvijek na isti način, po istim zakonima. Uvijek i svagdje ćete opaziti, da stvara, uzdržava i vlada svemoćna misao, a ta potječe od Mislioca — Boga. Taj osjećaj božanskog bistvovanja, koji imamo, ako nijesmo duhovno slijepi, pa smo opazili bivstvovanje istine, taj je osjećaj onda gospodar s nama kao što je bio i sa Štrosmajerom. Pa kad Vi danas, mali i neznatni, slavite Štrosmajera, onda se pomažete njegovim jakim duhom, da u sebi što življe osjetite bivstvo istine i božansko bistvovanje i da se dižete do Štrosmajerove duhovne veličine.

Pa što imamo od tog jakog osjećaja da jest Bog, koji nam još povećava đakovačka crkva i misao na Štrosmajera? Imamo sami sebe. Ostajemo uvijek isti, istiniti i to je naš život. Takovi smo pred sobom i pred drugim. Imamo povjerenje jedan u drugog, a da toga nemamo, ne bismo mogli živjeti jedan uz drugog. Pa budući čovjek može živjeti samo i jedino u društvu, to imamo i tjelesni svoj opstanak osnovan na svojoj istinitosti, koju nam daje osjećaj da postoji vječna i svemoćna istina, kao i osjećaj božjeg bistvovanja. Taj osjećaj vlastite istinitosti sili nas, da sami sebe učinimo takovima, da se ne moramo skrivati pred drugim ljudima, da se čuvamo svega poradi čega bismo morali skrivati sami sebe, svoje želje i svoje misli.

No još imamo nešto od toga osjećaja da postoji istina i osjećaja o bistvovanju božanstva. Sad ćemo to razmotriti u Štrosmajeru i u sebi.

2. Štrosmajer je posijao među nas katolike i pravoslavne misao o jedinstvu crkava, a među nas Hrvate i Srbe misao o jedinstvu naroda. Osjetit ćete veličinu te misli tek onda, ako se prenesete u vrijeme, kad je Štrosmajer stvorio tu misao i kada upoznate stanje, kakovo je onda vladalo, a i danas mu ima traga pače kad-tad i prevlada. Za katolike je bio grijeh i hulenje na pravu vjeru to, što je bilo pravoslavnih; a za pravoslavne je bilo kao robovanje i nedostojno za čovjeka, biti katolik. Zato su mrzili i prezirali jedan drugoga, pa je tuđa državna vlast među njima čuvala mir, da se međusobno ne unište. Isto je tako mrzio Hrvat Srbina, jer je držao, da su Srbi došljaci i neprijatelji Hrvata, a Srbi su prezirali Hrvate, jer da su odmetnici od svoga naroda. Zato su se svađali i mrzili, a tuđa vlast je čuvala među njima mir, da joj mogu i jedni i drugi služiti kao vojnici, davati porez kao radnici, a da od toga sami nemaju po sebe koristi, nego samo štetu. Ne ćemo danas tražiti vrela i razloge tim međusobnim mržnjama i dosta je da znamo, da Hrvati i katolici nisu bili razlog, što su ih Srbi mrzili i prezirali, a ni obratno. Dok nisu marili ni za crkve ni za imena, dotle su mirno živjeli jedni s drugima, ali kad je koji postao gorljivi Srbin i pravoslavni ili Hrvat i katolik, odmah je mrzio onoga, s kojim je dotad živio mirno, jer su oba bili dobri i pošteni ljudi.

Kako je mogao osjetiti Štrosmajer jedinstvo crkava? — Tako, jer je osjećao božje bivstvovanje, pa je bio jedan i jednak sasvima, koji su također to osjećali. Zato mu je bio mio katolik, koji je svoj religijski osjećaj iskazivao katoličkom molitvom i obredom, kao i pravoslavni, koji je svoj religijski osjećaj iskazivao obredom pravoslavnim i molitvom. Posve je naravno, da svaki za sebe drži da mu je njegovo naj-

bolje i najljepše i najzgodnije, ali osjeća, da je drugomu isto tako njegovo i najbolje i najzgodnije i najljepše. Pa budući su jedni i jednaki u osjećaju božjeg bistvovanja, to ih sili ljubav i istinitost, da svakom zgodom drugoga pomažu, kad on Boga slavi, časti i moli na svoj način, jer slavi, časti i moli isto ono Božansko Veličanstvo koje i on.

Ako mi, dakle, doista slavimo Štrosmajera, onda smo svijesni, da nam je on pomogao očutiti u sebi Božje bivstvovanje, pa kolikom srećom pjevamo na svoj Božić »Narodi nam se kralj nebeski« ili »Roždestvo Tvoje Hriste Bože naš«, tolikim veseljem pomažemo i bratu druge crkve, kad on slavi svoj Božić i pjeva svoju pjesmu!

Kako je Štrosmajer očutio u sebi, da smo mi jedan narod? Jer je opazio, da je ono tuđe, što nas dijeli jednog od drugoga. Bizant je dao Srbinu ono, što je u njega drukčije od Hrvata. Rim je dao Hrvatu ono, što ga čini drukčijim od Srbina. Ali u jednom i drugom je ostalo ono, što je »naše« i što je učinilo da se nismo izgubili ni u Bizantskom ni u Rimskom moru. U Štrosmajeru je bilo to »naše« najjače, to je činilo samoga njega kao posebno ljudsko i narodno biće, a ono, što je dobio od Rima, od zapada, od Romana i Germana u školama, to je »dobio«, ali to nije bio **»on«**. Isto to, što je bio on, našao je i u svakomu Srbinu, pa ga nije smetalo ono, što je Srbin dobio od Istoka i od Bizanta. Pače ni ono, što su naša braća Muslemi dobili od Istoka i od Arapa, ni to ga nije smetalo, jer je i u njima našao sebe. Nije mogao mrziti Srbina, jer bi mrzio sebe; nije mogao Srbina držati drugim narodom, tuđim sebi, jer bi onda bio sam sebi tuđi.

Tako osjećamo i mi, koji smo isti i jedni sa Štrosmajerom! Od njega preuzesmo tu misao, on u nama ojača ono posebno »naše«, svima jedno i zajedničko, a to učini da ne možemo mrziti jedan drugoga, jer bismo onda mrzili sami sebe! Zato nastojte da izoštrite svoj duh za opažanje onoga, što doista postoji stalno i nepromjenljivo kao element, pa ćete lako opaziti sve slučajne razlike, koje daju svakomu čovjeku posebno i to slučajno obilježje. Tko može da opazi zbilju i stvarnost u sebi i oko sebe, taj mora očutiti da smo mi svi jedan narod, t. j. da svaki nas ima »sebe« u svakom drugom našem čovjeku pa bio koje vjere i zvao se kojim imenom. Tko je svoj duh izoštrio do toga opažanja zbilje i stvari s pomoću Štrosmajera, taj slavi Štrosmajera, jer mu je pomogao doći do razuma i opažanja svojeg bivstva.

A u tom je Štrosmajer doista svima pomogao i onima, koji ne znaju za tu pomoć. Sad ćemo o tom govoriti.

3. Štrosmajer je utemeljio zagrebački univerzitet, Jugoslovensku akademiju nauke i umjetnosti, dao je novaca za školovanje mnogih naših učenjaka i umjetnika i uputio ih, kako će se spremiti za svoj posao. Na to je potrošio sve svoje bogate dohotke, koliko mu ostadoše iza crkve. A mogao je i to potrošiti na zabave i razonodu, rasuti na laskavce, razdijeliti rođacima i siromasima. Ali nije zato, jer ga je njegovo bivstvo sililo, da stvori sredstva i prilike, kojima će dići svoj narod do onoga duhovnoga osjećaja, koji je vladao njim i činio njegovo biće. Evo tog Štrosmajerovog osjećaja:

Nauka otkriva istine, a upoznate istine vode do osjećaja božanskog bistvovanja. Nauka vježba u otkrivanju i opažanju zbilje i vrednosti u sebi i oko sebe. A tko umije, taj opaža sebe u svim svojim članovima svog naroda. Nauke će nas dakle podići, oplemeniti i ujediniti! Nauke će nas očuvati kao poseban narod, jer će ojačati »naše« u nama i jer će nas učiniti boljima, razumnijima, plemenitijima, bližima Bogu. A narod, koji je ujedinjen po istom bistvu svakog pojedinca i narod koji se primakao Bogu osjećajem božjeg bivstvovanja, taj je narod vječan, jer ga ne će trovati vlastite slaboće, niti će biti tuđe sile, koja bi se mogla dići protiv čestita i ujedinjena naroda!

Kad mi danas slavimo Štrosmajera, onda je to znak, da smo se okoristili njegovim zadužbinama, ali je i znak, da smo svijesni svoje dužnosti, da i mi moramo živjeti i raditi kao Štrosmajer. Nismo jaka duha,, kao što je bio Štrosmajer; nemamo ni sredstava za izvedenje velikih djela, koja je on imao. Ali imamo i moramo imati srce za svoj narod, kao što je on imao, pa svaki da učini ono, što može. — A to i mora! — Jer ovu zgradu sagradiše mukom svojom naši seljaci. Oni dadoše drva, da bude danas topla ova soba. Oni dadoše sredstva za uzdržavanje nastavnika, oni i vas hrane. Hiljade njih danas i svaki dan radi, više nego treba za njihov život, pa iz toga suviška uzdržavaju Vas gimnazijalce i Vašu školu! A zašto to rade? Jer čekaju i vjeruju da ćete vi, spremljeni na Štrosmajerovu univerzitetu pomoći njima svojim vodstvom i uputama! Ne troši narod na Vas i na vašu školu zato, da se nekom učenošću odignete od naroda, da se vas pojedinac oslobodi od teškog težačkog posla, pa da živi od plaće, što mu država daje od poreza, za kojeg je novac izbio iz zemlje težački rad. Ne to, nego narod drži ovu školu i hrani Vas zato da sebi spremi najvrsnije duhovne, učene radnike, koji će svojim narodu korisnim radom obilato vratiti narodu ono, što je narod potrošio na njih. Zato je dužnost svakoga Vas da ostavlja školu, ako nije za nju; a oni, koji se osjećaju sposobni za duhovni rad, da doista vježbaju i jačaju svoju duhovnu snagu, a ne da skrivaju svoj nerad i nesposobnost, pa tim već danas varaju narod i na štetu naroda zakrčuju mjesto u školi onima, koji će koristiti narodu. Samo tako radeći i živeći danas slavite Štrosmajerov dan, na način, koji je dostojan Štrosmajera!

Da Bog to dade za Vašu sreću i sreću sveg naroda!

Dr. Jure Turić

ЛИСТ

Гледам га . . . још ћути и жути —
Дрхти, чека крај:
Ко живот, ко срећа, ко радост . . .

Гледам га: дрхти . . .

И паде — остави рођену грану,
Паде на кољаву стазу:
Заплака моја Младост . . .

Јадни мали лист . . .

Н. В. Дреновац

JULIJE SLOVACKI*

Prošloga je ljeta bratski naš narod poljski doživio rijetko i veliko slavlje, valjda jedno od najvećih i najsnažnijih poslije Oslobođenja, a to je bio prenos smrtnih ostataka Julija Slovackoga, jednoga od najvećih pjesnika poljskih i proroka narodnih, iz Pariza, gdje je umro 1849. i počivao sve dosad, u poljsku zemlju.

Nije to bio samo dug, što ga je Poljska imala da namiri jednome od svojih prvih sinova, već je to bila duševna svetkovina cijeloga naroda, sviju njegovih vrsta i slojeva u domovini i izvan nje. Ovaj prenos pepela pjesnikova bio je samo simbol za ono duhovno sjedinjenje duše njegove s dušom nove, velike Poljske, kojoj je do uskrsnuća njena pomagao i Slovacki, koji je živu svoju dušu uzidao u temelje njene i koji je umirući u posljednjoj pjesmi svojoj »Testamenat moj« ostavio narodu u baštinu jednu misao, koju je propagirao cijeloga života: vjeru i nadu u buduću Poljsku; na samrti on je kliknuo još: »Zaklinjem vas, neka živi ne gube nade« . . .

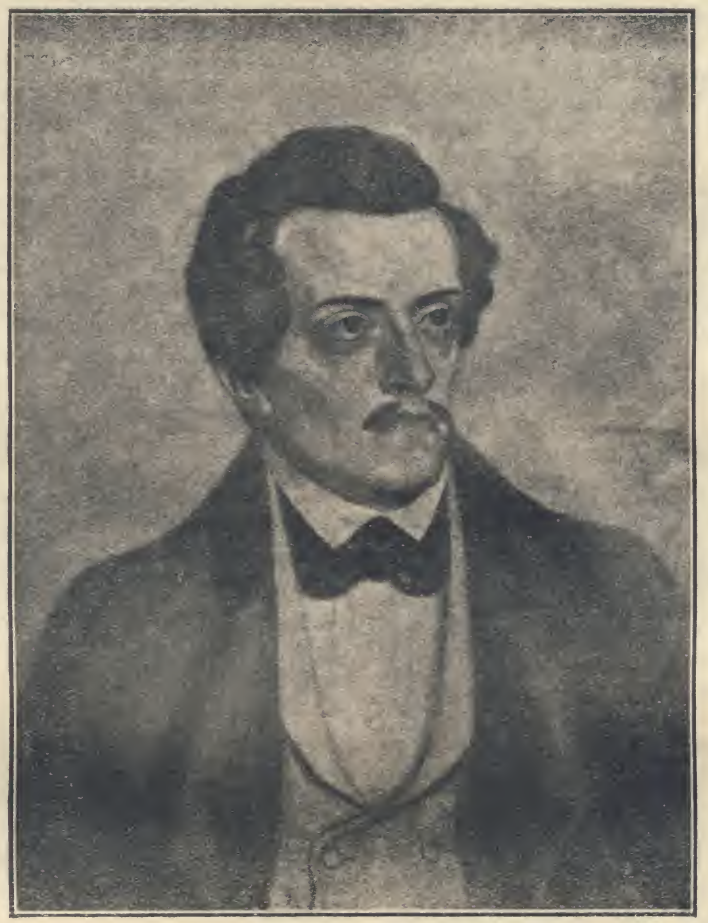

Čitajući opis ovoga sprovoda, kakav se inače samo kraljevima priređuje i to rijetkima od njih, ja sam se u duhu ponovno klanjala narodu tome, koji tako iskazuje štovanje, čast i zahvalnost svojim kraljevima duha, idealnim neimarima svojim, koji dušom svojom i duhovnim bićem zidaju brže i trajnije od svih graditelja materijalnih.

Crni skupocjeni lijes od ebanovine, u koji su 14. lipnja na groblju Montmartre stavili smrtne ostatke vječnoga Slovackoga, kome su još u Parizu iskazali svu počast i predstavnici Francuske i Poljske, ukrcava se u luci Cherbourg uz najveće ceremonije mornarice i admiralata francuskoga na poljski brod »Vilija«, da morskim putem zaplovi prema domovini, jer — treba da se ispuni ono, što je pjesnik i ne sluteći u nadahnuću nekom za života napisao: »I preko morâ će povesti u domovinu šaku pepela« . . .

Reže brod, na kome je lijes visoko postavljen, da ga svi putem mogu da vide, i bijelo-crvenim barjakom poljskim prikriven, reže Baltičko more, pa Sjeverno, i ulazi u vode Poljskoga mora, približuje se prvoj luci poljskoj Gdyni, pa Gdanskom i sad će na da preda svete relikvije lađi »Mickijević«, koja će zaploviti plavom Vislom. Put taj zemljama poljskim, put je triumfa misli poljske, triumfa nekad neshvaćena pjesnika. Cvijeće po put kiše pada na lijes, gomilaju se vijenci, zvona i orkvijemi orkestara dočekuju kralja pjesme poljske.

Prvi pozdrav u prijestolnici Varšavi izrekao je sam predsjednik republike i pružio mu prvo počivalište na rođenoj zemlji. U katedrali sv. Jana proveo je jadni pjesnik lutalac pod grimiznim baldahinom, udešenim u obliku krune. Do kasno u noć trajalo je hodočašće Poljaka pjesniku.

Drugoga je dana u otvorenu vagonu, da ga svaki može i opet da vidi, kretao lijes prema Krakovu, a na svakoj i najmanjoj stanici dolazio narod u masama, da se pokloni sjeni velikoga pjesnika; mladež školska, seljaci, radnici, osobito oni iz gornjošleskih zemalja dolazili bi i uz suze vjenčavali lijes.

U Krakovu je pjesniku dâna posljednja počast. Tu je u bivšem kraljevskom dvorcu Vavelu, nedaleko Krakova a na obali Visle, imao da se zauvijek smiri među sjenama slavnih kraljeva poljskih. Tu su se izvršile posljednje svečanosti. Lijes je vozilo šest konja u grimiz opremljenih, a povorka, koja je slijedila, trajala je jedan sat i po. Dirljivo je bilo, da su za lijesom nosili žare: u jednoj zemlje francuske, a u drugoj zemlje s groba pjesnikova u Parizu, pa nekoliko gruda s groba očeva i najveću žaru, u kojoj je bila pohranjena zemlja sa groba obožavane njegove majke. Na samom Vavelu pozdravio je pjesnika maršal Pilsudski, a generali su ga na svojim ledima uz defileje vojske i mladeži ponijeli u kraljevsku grobnicu. I uz topovske hice, od kojih su zvečala stakla stare vavelske katedrale, stavljen je bio lijes uz ostale lijesove kraljevâ poljskih i uz lijes Mickijevića. To su dva jedina nekrunjena kralja pjesnika, koji uz dva druga heroja (kneza Jozefa Ponjatovskoga i Košćuškoga) počivaju uz krunjene glave na Vavelu.

I napokon se smirio u zemlji poljskoj zauvijek. Ispunila mu se davna sanja, o kojoj je pisao jednom majci: »Možda će mi jednom u Vestminsteru naše zemlje dati kakav kutić« . . . Ili drugom jednom zgodom pisao je ovo: »Možda će me se ljudi, koji me sada zaboravljaju, jednom sjetiti; a kad će stati da iskapaju pepele što leže po zelenim grobljima, možda će i mene također uzeti i ponijeti u moju domovinu«.

---

* U decembru je Poljsko-jugoslavensko društvo u Zagrebu priredilo svečanu akademiju u spomen J. Slovackoga.

Julije Slovacki, koji je bio suvremenik našem Vrazu, Radičeviću, Prešernu (umro je mlad kao i Vraz i Radičević, jedini je Prešern poživio 49 god.), jedan je od najvećih pjesnika nesamo poljskih već i opće evropskih, tipičan romantik, koji je s drugom velikom dvojicom poljskoga romantizma, sa Mickijevićem i Krasinjskim digao poeziju poljsku do takve visine, kakve nije dosegla prije, i dao joj tako duboko značenje, kakvo nikad prije nije imala. Njima je svima pjesničko zvanje bilo sveto, kraljevsko poslanstvo, a pjesnik, koji se moralnom svojom visinom, snagom osjećaja i intuicijom digao nad gomilu, imao je da vodi narod k savršenstvu i boljoj budućnosti. Oni su osjećali, da u grudima svojim nose sudbinu cijeloga naroda, zato je Mickjević i rekao: »Ja i domovina smo jedno«, oni su bili pripravni kao Slovacki da trpnjama svojim osobnim, koje dobrovoljno snose, iskupe zlo narodno; zato toliko isticanje žrtve, koje nalazimo u djelima Slovackoga. Sva su trojica bili neki Mesije, proroci, žreci narodni, koji su u najteže i najžalosnije doba historije poljske tješili i hrabrili nesretno pokoljenje, i budili u njemu vječno zelene nade u budućnost...

Kad se sve ovo znade, lakše će se razumjeti stvaranje i život Slovackoga, koji je zapravo bio nesretan i tragičan. U prirodi je svojoj već od malih nogu nosio nešto, što ga je činilo drukčijim od drugih. Bila je to neka naročita osjetljivost, osjećajnost, melankolija, koje se gotovo cijeloga života, osim posljednjih nekoliko godina, nije mogao riješiti, a u drugu ruku opet javljao se u njemu rano osjećaj samosvijesti, vjere u sebe i u svoje buduće veliko poslanstvo.

Slovacki se rodio god. 1809. u Kšemjenjcu, mjestancu na Volinju. Otac mu je bio profesor poljske literature najprije u njegovu rodnom mjestu, a poslije na visokoj školi u Vilnu, čovjek vrlo sposoban, koji je imao mnogo smisla i za poeziju, te je i sam pisao stihove, ali je rano umro; sinu mu Juliju bilo je tada tek pet godina. Majka mu Salomea bila je jedna od rijetkih žena, duboka, osjećajna, i jedna od onih velikih matera, koja se sva posvetila i žrtvovala sinu, kome je bila i ostala jedna i najbolja, vječna prijateljica za cijeloga života. Rijedak je slučaj upravo, da je tako tijesan vez vezao majku i sina kao ovo dvoje. Sve, što se dešavalo u njegovu unutarnjem svijetu kao i u spoljašnjem, sve je to povjeravao njoj i ta pisma, izdana u posebnoj svesci, pružaju silan materijal za izučavanje pjesnikovo. Kako ju je volio, najbolje pokazuju pojedina mjesta iz pisama, u kojima je zove sad »najmilija moja majko«, sad »draga, sveta majčice«, onda opet »najdraža, sveta moja«... Dirljivo je upravo, kad joj se ispovijeda: »Što bih ja bio, kad ne bi tebe bilo, majko moja. Sve dobro imam od tebe, svemu zlu sâm sam kriv«. Ili kad piše iz Pariza: »Prisižem ti, draga, da se u svakom času života, na svakom koraku, oči moje okreću za tobom kao suncokret... Koliko mi je puta, kad se zagledam u onu daleku plavu liniju horizonta, učini, da u onoj magli ima nešto od tvoga bića i da su tamo razlivene misli o tebi...« Ili: »Sad ću ti bez egzaltacije onako iskreno reći, da ti uzimaš prvo mjesto u srcu mome; kad bih umirao, naredio bih, da mi srce spale i odnesu ga tebi, jer pepeo njegov ne pripada nikome drugom«... I u posljednjim časovima svoga života, kad se upravo rastajao sa svijetom, stiglo mu pismo od matere (ona je preživjela sina za 6 godina), koje mu je prijatelj morao da pročita, jer sam više nije mogao, i tada je rekao: »Kaži majci, da sam sretan, što sam na oproštaju dobio pismo od nje i da s mišlju na nju umirem. Kako je dobar Bog, da mi je pred smrt dao tu veliku utjehu — oproštaj i blagoslov matere«.

Ta majka, koju je sin toliko volio, koja je tako dubok dojam ostavila na njega, trudila se mnogo oko dječaka, koji je po ocu bio slaba i krhka zdravlja. Ona je s njim radila, učila, njemu za volju, naime da mu pruži što bolje obrazovanje i dade mu čvrst štit, preudala se za dr. Bekija, koji je također bio profesorom sveučilišta u Vilni. Ni slutila nije, da će mu baš tim korakom pribaviti poslije mnogo teških časova, zbog kojih je trpio i stidio se. Taj očuh njegov bio je slavan profesor, ali loš Poljak, špijun ruski, koji je sav rad poljske mladeži izdavao Rusima i koji je tragično svršio — ubijen gromom. Ni majka pjesnikova ni Slovacki nijesu ništa o svemu znali, sve je sinulo pjesniku istom onda, kad je poslije mnogih godina Mickijević u svojim »Đadima« prikazao lik izdajnika domovine u očuhu Slovackoga.

I srednju školu i pravne nauke svršio je pjesnik u Vilnu, a nato je otišao u Varšavu, jer je majka željela da primi namještenje u ministarstvu finansija. Ta služba nije nimalo odgovarala Slovackom, koji je osjećao da je stvoren za nešto drugo. Tu, u Varšavi, gdje je bilo bučno i živo, on se zavlačio u svoju sobicu i u se, i, kako priznaje u svom dnevniku, taj dosadan život uredski svratio ga u krajeve sanja i imaginacije. Snaga fantazije preuzela je mah nad uništenim fizičkim silama, jer ga je mučila gronzica. »U imaginaciji sam počeo slušati glasove, kojima se oprijeti nisam mogao i kad sam jednom počeo pisati, stvorio sam gotovo sve one pjesme, koje su izašle u dvije sveske mojih pjesama, u godini i po.

Tako se eto u njemu otvorila vrela njegove poezije. Tu u Varšavi on je počeo da vjeruje u viši poziv svoj i u svoju besmrtnost, počeo je da sanjari o slavi svojoj. U dnevniku je u to doba pribilježio ovo mjesto: »Sjećam se, da sam još malim djetetom, gorljivo pobožnim, često molio ovako: Bože, daj mi slavu ako i poslije smrti, a zato makar bio i najnesretniji, prezren, nepoznat u svome životu. Tako sam molio; uvjeren sam, da je zao neki duh prihvatio ovaj moj uvjet. To, što se u životu imalo da zbudne, već se ispunja; to, što ima biti po smrti, mora da bude. Osjećam, da vječno umrijeti ne mogu; ja sam stup Memnona, postavljen na grobu svoje domovine i dugo će, dugo, zvuk moj buditi Poljake na toj zemlji, možda će i posljednji Poljak, koji bude znao svoj materinji jezik, suzama politi moje pjesme i poći će na hodočašće k pepelu mome, koji će počivati u dalekoj zemlji«...

Tu se za boravka njegova u Varšavi desio događaj jedan, znatan i sudbonosan po cijeli njegov život. Plarala je nesretna poljska revolucija 29. novembra 1830. protiv nesnosnoga ruskog režima, u kojoj je sudjelovalo sve: i staro i mlado. I Slovacki se oduševio, napisao poznatu svoju, danas tako popularnu, odu »Bogorodici Djevici« i druge još neke pjesme, ali u ustanku samom nije bio, već je iznenada otputovao iz Varšave prema Dresdenu, gdje je proboravio nekoliko mjeseci, a onda se zaputio u Pariz i u diplomatskoj misiji u London. Zašto je tako naglo otišao, posve je nejasno. Jedni drže, da je zbog slaba zdravlja otišao, vidjevši, da ne može domovini poslužiti kao vojnik, drugi opet misle, da je vjerujući u svoj talenat i u svoju veliku buduću misiju znao, da će više učiniti za domovinu svojim radom u tudini nego kod kuće, gdje su političke prilike iza neuspjela ustanka bivale sve gore i nesnosnije. Taj je korak bio

za nj fatalan, jer se iz političkih razloga osamnaest godina nije mogao ni smio vratiti kući, već je kao prognanik, kao vječni lutalac, nesretni Odisej poljski, morao da živi daleko od dviju matera svojih: Poljske i rodene majke, koje je obje nesamo volio nego naprosto obožavao. On je poslije mnogo puta požalio taj korak. Majci je pisao, da mu se na časove činilo, da bježi, pa je smišljao i da se vrati, ali je već bilo kasno. On je sebi do smrti spočitavao taj odlazak i s obzirom na majku i na Poljsku. »Sin tvoj — priznao je majci — izdaleka pruža k tebi ruke i moli te, da mu oprostiš, što te je tako samu na svijetu ostavio«...

Osuđen tako da živi u tuđini, mijenjao je svoja boravišta putujući svijetom, nagomilavao utiske, bogatio dušu svoju, ali u dnu je njezinom nosio jednu relikviju: nesreću poljsku, i bezbroj vizija, koje su ga jedine usrećivale, vizije o sretnoj, preporodenoj, oslobodenoj Poljskoj...

U jeseni god. 1831. stigao je iz Londona u Pariz i tu se smjestio i nastanio. Ozbiljno se dao na rad. Odlučio je ostati ovdje cijelu zimu, jer je lako dolazio do knjiga i Pariz mu se uopće činio, da će mu pružiti tih i smiren život. Tu se dao na epsko pjesništvo i na dramu. U epskim pjesmama utonuo je pod utjecajem lektire Byrona, velikoga engleskog pjesnika, u ljepoti i fantastičnosti dalekog Istoka, gdje je sebi dočaravao junake, koji se odmeću od vjere i domovine, puštaju se u smione pustolovine, otcjepljuju od rodene zemlje i kuće roditeljske, pa onda kao samotnici neki, očajnici, lutaju svijetom i svršavaju tragično. Taj zanos za Istok povezao je sa starom tradicijom i historijom Poljske i stvorio pjesnička djela kao što su: Hugo, Monah, Jan Bjelecki, Arapin, Zmija, Lambro i dvije drame: Mindove iz litavske povijesti i Mariju Stuart, kojom je pokazao, da će biti velik i originalan dramatik.

Taj prvi njegov rad, koji je bio tek priprava i okušavanje snage heroja, nosio je već jednu naročitu značajku, koja je svratila pažnju suvremenika, bio je to jezik i stil, i neobična fantazija, zavijena u blještav jedan oblik. Slovacki se odmah pokazao kao majstor stiha.

Proboravivši preko godinu dana u Parizu, imao je zgode da upozna život poljskih emigranata, kojih je tamo bilo mnogo i da vidi njihove nesuglasice, razmirice; ozlojeden time a i zbog napetosti odnosa izmedu njega i Mickijevića, odlučio je da ostavi Pariz i povukao se u tiha švajcarska brda, u Ženevu, gdje je u udobnoj sobi jednoga penziona s izgledom na snježni Mont Blanc, počeo da živi sretnim i smirenim životom. Život je svoj ovdje opisao ovako: Tiha, bijela kućica s vrtom, jedan sluga, skroman objed, mali ormar s knjigama, to je carstvo, u kom se kreću moje sanje.

Tu se u vječnom dodiru s onom čudesnom ljepotom Švicarske stalo nesamo da budi srce pjesnikovo i da mu progovara duša, nego se stao da izgraduje njegov unutrašnji život. »Nemaš pojma — pisao je majci — kako je priroda utjecala na moju unutrašnjost ili kako ja velim, na unutrašnjega anđela u meni...« Sve, što je sad radio i čim se bavio, sve knjige i svu nauku upotrijebio je na to, da se usavrši, da u sebi sagradi »filozofsku ljepotu moralnu«. Priroda je ovdje djelovala na nj i u drugom smjeru; njemu je snježni Mont Blank dočaravao Sibir, tu nesretnu zemlju, taj pakao poljskih mukâ, koji je — po vijestima, koje su mu stizale iz domovine, — gutao svakim danom nove žive žrtve Poljakâ... I tako su se misli njegove sve češće i sve bolnije kretale oko Poljske.

U Ženevi je napisao prvo svoje značajno djelo, tragediju Kordijan, u kojoj glavno lice Kordijan nosi mnoge crte njegove. To je zanešenjak, koji lutajući nezadovoljan i nesretan svijetom dolazi napokon na vrh Mont Blanka i tu isto sred divote gorske prirode nade zadovoljstvo i osjeti nov život u sebi. Ovdje gore odlučuje živjeti i raditi za nesretnu Poljsku, vraća se u Varšavu, stupa u kolo zavjerenika i prima na se zadaću, da ubije ruskoga cara, koji se upravo krunio za poljskoga kralja. U posljednji čas, kad je imao da čin izvede, ubije fantazija njegovu snagu i volju, i on mjesto da cara ubije, pada bez svijesti pred noge cara i naposljetku bude strijeljan. Tu, u tom Kordijanu, prikazao je sebe i emigraciju poljsku, s kojom je bio nezadovoljan, jer je u njoj vidio isto, što i u Kordijanu i u sebi, neku suvišnu osjećajnost, mekoću, pretežitost fantazije, koja ubija smisao i volju, da se djelo izvede.

Tri vedre godine svoga života proveo je ovdje, voljen i cijenjen od svih, s kojima se sreo. Tada mu se desila prilika, da pohodi Italiju; njegov je ujak Teofil Januševski boravio u Rimu pa ga je pozvao k sebi. On je rado prihvatio poziv; jedino, što je tražio, bilo je, »da sačuva potpunu slobodu glasnih sanjarija«, »jer što bih ja bio, kad bih izgubio to okance, kroz koje gledam svijet«... Tri je mjeseca proboravio ovdje sanjareći u onoj divnoj atmosferi juga. Vidio je Napulj, koji ga je napose oduševio i gdje je redovno dio dana proboravio u kontemplaciji, vidio Sorento, gdje je, sjetivši se vedrih i tužnih uspomena švicarskih, napisao svoju divnu pjesmu »U Švicarskoj«, koja je jedna od najljepših u literaturi uopće, gdje je opisana »sanjarska ljubav« pjesnika, koja se rodila u ljepoti brda i prirode planinske i koja je tamo tiho nesretno ugasnula.

Nemir neki, koji je u pjesniku bio, gonio ga dalje i zato se odlučio, da s još dvojicom Poljaka krene na veliki put: kroz Grčku i Egipat u Jeruzalem. Slovacki se mnogom nadao od toga puta. Prije svega, da će učvrstiti svoj karakter, vidjet će nove zemlje, nove ljude, živjet će s njima, razmišljat će o smrti na grobu Hristovu. Molit će za one, koje ljubi, a onda će se srcem punim uspomena i slika vratiti u tihu evropsku samoću.

Put je taj zaista silno utjecao na pjesnika i čovjeka Slovackog. Osobit je dojam izveo na nj boravak u Grčkoj, osobito u Mikenama, gdje je cio sat prosjedio na grobu Agamenana, i na atenskoj Akropoli, gdje je slušao igru vjetrova medu stupovima njenim. Još veće i trajnije doživljaje ponio je bio iz Jeruzalema, gdje je doživio unutarnji preokret. Bilo je to 14. siječnja 1837., kad je cijelu noć proboravio na grobu Hristovu. Kad se uveče vrata zatvorila, crkva opustjela, a on ostao sam, bacio se s velikim plačem na kamen groba, uzeo bibliju, čitao je i tako proveo noć u duboku razmišljanju. U dva sata izjutra jedan je svećenik Poljak služio misu za spas domovine, kojoj je Slovacki pribivao. Sve je to silno djelovalo na nj. Na tom mjestu, gdje se zbila najveća tragedija svijeta, na mjestu najvećih čovječjih muka, tu se i on ponizio, riješio se taštine i oholosti, koja ga je prije često obuzimala, tu je iščezavalo njegovo ja pred mukama Hrista i čovječanstva uopće, za koje se u srcu njegovu probudila ljubav. Tu je uskrsavala slika nesretne njegove Poljske, koja poput Hrista muku muči i poput Njega nedužna stradava. Probudio se u Slovackom religiozni život, koji se još probudio za boravka njegova

u samostanu jednom na gori Libanon, koji se zvao Betcheszbad t. j. počivalište mrtvih. Ovamo se zavukao odijelivši se od svojih suputnika i proživio 45 spokojnih dana. Samostan taj, sazidan na pećini, pa proljeće, koje je budilo cvijeće, vidik na more, — sve je to učinilo, da mu se život u maloj ćeliji samostanskoj brojio među mile i drage uspomene života. U takvu raspoloženju i apsolutnoj koncentraciji duha stvorio je svoje najljepše pjesničko djelo pisano prozom, koje nosi natpis Anheli a zbiva se u Sibiru. Prikazao je tu u jednu ruku život i muke Poljaka u Sibiru, a u drugu ruku, iznio je lik Anhelija, toga izabranog mladića, koji čistoćom duše svoje ima da se žrtvuje za narod. Njega, koji je čist kao cvijet lopoča, koji iz vode prima nevine boje i život, izabrao je Šamon, kralj sibirski, da ga povede zemljom sibirskom i otvori mu oči za nesreće zemljakâ Poljakâ i da on, kad svi izginu, ostane posljednji od Poljaka među ledovima i snjegovima sibirskim i da prinese čistu žrtvu svoje duše Bogu i da tako smrću svojom otkupi nesreću narodnu. Tim je djelom ostavio u baštinu Poljacima glavnu misao života svoga: »Ne gubite nade, jer ako je izgubite, bit će buduća pokoljenja mrtvi ljudi«...

Anheli umire ne dočekavši oslobođenje Poljske. To je djelo puno naročite pjesničke ljepote, a pisano biblijskom jednostavnosti i otmjenošću stila.

Tu na Istoku nastala je lijepa pjesma »Himna zalazu sunca«, koja mu se rodila u duši, kad je preko Sredozemnoga mora prelazio lađom i kad je vidjevši u rumenilu mora ždralove, koje je nekad vidao u Poljskoj, osjetio tugu i čežnju za rodenom zemljom i za roditeljskim domom, koji gotovo ni poznao nije, osjetio je, da je vječni hodočasnik, koji ne zna, u kom će grobu počinuti i od muke je zavapio: Tužan sam, Bože!

Zamislio je tu i duboku pjesničku pripovijest: Otac okuženik u El-Arišu (imamo 2 hrv. prijevoda: jedan Maretićev u knjizi »Slavenska književnost«, a drugi Markovićev u njegovoj knjizi pjesama »Iz mladih dana«), gdje je obradio istinit događaj, koji mu je pričao jedan liječnik, kad je čekao u karanteni. Prikazao je lakonsku bol nesrećnoga jednog Arapina, koji je za kratko vrijeme karantene izgubio od kuge sedmero djece i ženu. Na vanredan je način pjesnik ocrtao svaku smrt na svoj tragični način, svaka je potenciranje bola, dok ga napokon smrt žene ne baci u duševnu tupost i mrtvilo. Pokopavši sve otišao je u svijet kao živ mrtvac.

Sav preporoden, bolji u sebi vratio se nakon 6-mjesečnog boravka na Istoku opet u Evropu. Zaustavio se u Firenci, a onda se stalno preselio u Pariz i ostao tamo do smrti. Dao se na velik rad. Mnoga djela svoja, koja je započeo u Ženevi, i ona, koja je napisao na Istoku, pregledavao je, uredivao, nadopunjao. Tu je sada izdao dva znatna dramska djela: Baladinu, koju je pisao još u Ženevi, i Lilu Venedu*. Tim se djelima pokazao kao jedan od najboljih dramatika poljskih. Objema dramama crpao je građu iz prethistorijskih vremena Poljske, iznio borbe iz onih maglenih vremena, kad se poganstvo borilo s kršćanstvom. U Baladini prikazana je borba Popjela III. i IV. o prijesto, a u Lili Venedi borbu Lehita i Veneda. Prva drama nosi natpis svoj po Baladini, zloj i opakoj djevojci, koja iz zavisti ubija dobru i kreposnu svoju sestru Alinu, ali nedjelo izade na svijetlo: frulica iznese zločin Baladine, koja bude teško kažnjena. Druga drama nosi ime Lila Veneda po požrtvovnoj kćeri kralja Dervida, koja, da spase narod i oca, koga neprijatelji zarobiše zajedno s čudotvornom harfom, odlazi u neprijateljski tabor i žrtvuje se za spas narod i oca.

Sva ta djela, koja se danas broje među remek-djela poljske literature, nijesu onda našla odziva i razumijevanja među Poljacima, štaviše našlo se i nekoliko ograničenih kritikâ, koji nesamo što nijesu bili sposobni da shvate dubinu i ocijene pjesničku ljepotu Slovackoga, već su ga napali na plitki i besmisleni način. Sve je to boljelo pjesnika. Da dade oduška svome jadu i bijesu, napisao je pjesmu Benjovski, kojoj je temeljni sadržaj: ljubav Benjovskoga prema imućnoj jednoj i uglednoj djevojci, ali glavna vrijednost nije u tom, već u onim mislima Slovackoga o poeziji, pjesniku, Bogu, u onim duhovitim obračunavanjima sa kriticima, kojima se čas ruga, čas ih šiba... Osim ogorčenosti mutile su mu mir i vijesti, koje su stizale iz domovine, pa neraspoloženje zbog svoga jadnog prognaničkog života, kome nije vidio kraja, te se Slovacki osjećao potišten i slomljen. U taj čas, upravo kad je trebao najviše pomoći i potpore, on se god. 1842. upoznao sa slavnim mistikom Litavcem Andrejem Tovjanskim, koji je izveo silan dojam na Slovackoga. Tovjanski je pripovijedao, da se približuje Kraljevstvo Božje, preporod čovječanstva u duhu zasada kršćanskih. On je nadalje sokolio Poljake i propovijedao im, da su svojim trpnjama i bolima prvi pozvani da grade na velikom djelu, spasenja i napretka čovječanstva. Poljaci imadu onu zadaću među Slavenima, koju je Bog namijenio nekad narodu izraelskom, da bude sluga Božji i njegov izabranik. Učio je i to, da se samo žrtvom čista srca može učiniti nešto za spas Poljske, koju će Bog kroz njih spasti. Ove misli Tovjanskoga, koje su se potpuno slagale s idejama Slovackoga i njegovim cijelim životom, posve su ga osvojile i on se sav predao toj nauci i utjecaju Tovjanskoga.

Taj novi smjer u životu pjesnikovu odrazio se i u poeziji njegovoj. U njoj prevladava sada misticizam. On je to jasno ispovjedio u pjesničkoj molitvi »Genezis iz duha«, gdje veli: sve je po duhu i za duh stvoreno i ništa ne postoji samo zbog tjelesne svrhe. S tim u vezi je i vjera Tovjanskoga i Slovackog u metempsychosu t. j. selenju duše u različne oblike tjelesnoga bivovanja, i na toj je pomisli sagrađeno posljednje njegovo djelo: Kralj-duh, napisano 1845. U njemu je izrekao vjeru, da duh jedan vodi narod poljski putem usavršavanja i taj kralj-duh jest duh Armenca Hera, koji je onda iza smrti uzeo lik Popjela, Mječislava, Boleslava i upravlja sudbinom naroda.

U to doba pod utjecajem Tovjanskoga Slovacki se preobrazio: smirio se, postao je sam prema sebi strog, riješio se melankolije, i vedro je gledao u svijet. »Ja osjećam novo stanje duše — pisao je majci —; čini mi se, da je blagoslov Božji nada mnom«... Priznaje majci dalje, da mu je duša odavna bila puna Božjega blaga, ali u njoj nije bilo ljubavi i zato je sama jela utrobu svoju, jer nije od drugud imala da uzima hranu.

Tako uravnotežen i smiren dočekao je jedan svijetli čas u svom životu, bilo mu je dano, da se na nekoliko dana, upravo godinu prije svoju smrti, vrati u domovinu. Bilo je to god. 1848., kada se Poznanjskom stalo raditi na tom, da se oslobode gospodstva pruskoga. Tada je 10. travnja došao u Poznanj. Što je osjetila

* U prijevodu Jul. Benešića izdala Matica Hrvatska 1910.

takva duša, kakvu je imao Slovacki. kad se iza 18 god. osjetila kod kuće, možemo zamisliti. Kratko je trajala ta sreća, kao i sastanak s majkom u Vratislavi. Od policije je dobio naređenje, da ode. Bio je to posljednji rastanak njegov od majke i od Poljske. Vratio se u Pariz. Zdravlje mu je bivalo sve lošije, tuberkuloza, koju je baštinio po ocu, lomila mu je organizam i on se 1849. rastao sa svijetom.

Mala povorka Poljaka i prijatelja Francuza otpratila ga 5. travnja na groblje Montmartre, gdje je počivao sve do lipnja 1927.

*

U današnje sasvim materijalističko doba, kad su glavne vrednote života: novac i uživanje tjelesnih dobara, kad ljude vodi misao upravo oprečna onoj Slovackoga, da je sve — mogli bismo reći — za tijelo stvoreno i da ništa ne postoji zbog duhovne neke svrhe, u to se doba takav lik, kakav je Slovacki, koji nije bio samo genijalni pjesnik već i sasvim moralan, viši jedan čovjek, čini kao prividenje. Ali baš danas više nego ikada potrebno je, da takve ljude dozovemo medu nas, da ih oživimo, da se na njihovim djelima ogrijemo a misli njihove da nam donesu svijetla u zagušljivu, blatnu atmosferu sadašnjosti, da nastojimo ući u živote njihove i da upoznavši ljepotu vrednota vječnih, koje su njih vodile, i sami postanemo bolji i ljepši.

Dr. Zdenka Marković

PESMA STAPANJA

I tragah, i molih, i plakah,
da zirnem jednom u Dubljinu Svega.
I što više tragah, umorniji bivah,
i što više molih, odziva ni otkud,
i što više plakah, manje svetla videh.
Pa ni sad ovde
sâm u krilu šume pobožne, duboke
ni to ne znam što sam,
al osećam jasno nazočnost Onoga
kog je mašta zalud hvatala u oblik,
— čujem glas što zbori.

Reč u dahu zemlje,
reč u šaptu šume,
reč u nemoj senci,
odsvakud ko pesma u srce se sliva
i šumi ko potok što hitro žubori
podno mojih nogu
kroz hlad i tišinu.

Jer, gle, duša moja u lahor se stapa
da kroz list i cvetak smerno progovori,
kroz njihovo svoje da ukaže lice.

O, kako danas s blagim smeškom gledam
na Sitnu Bednost u kaljuži nice!

Branko Perović

MOJE CARSTVO

O, vi sitne male kućice
i pogureni krovovi, što skrivate priče stare
noćas opet udišem miris vaših bašta
noćas će mesto razuma vladati srce i mašta.

Kad ponoć mesec okrene
na vaše tanke balkone, što su sa bršljanom srasli
i kad zasjaji čitav grad u jasnoj mesečini
ja pobožno idem kroz naše ulice
samotne, tihe i snene
a svuda oko mene
mir, mesec i sene.

Koliko vas volim kućice
u vašoj klonuloj nemoći
koliko volim proći
kroz vaše tamne ulice!
U vama živu starice sede, ponosne, drage
I one s vama pričaju priče davne i stare.
Davno ste vi već klonuli i čekate bez snage
da vas vetrovi izbiju i da vas sa zemljom sravne.
Pa ipak u toj tišini
i svetosti umiranja
gde se sa mirisom cveća
meša miris starine
ovde na plavom bregu
po mojem starom gradu
često bezbrižno lutam
i tiho gunđam pesmu.

Nemanja B.

BEZDAN

Ulicom idu deca
i nose topla srca
Sveta, plava
Vera
kruni njihova čela

jer ne znaju
štipavog pauka,
koji prede
tkanje
zlobe, boli, bede.

Ja —
uvek plačem,
kad ulicom idu deca.

Dragutin Supanc

МОЈА МЛАДОСТ

Младост моја — песма са сузама,
Остави ме немоћна на путу;
С њом ме вежу успомене бледе:
Добре ноћи и занос младићски.

Младост моја — рана непреболна,
Изгуби се к'а бехар са грана;—
Сетна душа још ме са њом спаја
И траг среће у срцу чемерном

Младост моја — кићена невеста,
Рано свисну љубав чекајући,
Април, птице сећају ме на те,
Ој, младости — песмо са сузама!

Р. Сш. Јарамаз

У ЉЕТЊЕ ПОДНЕ

Кад у вруће љетње подне
Уз ритмично куцање тиватског сата
Са високог црквеног торња,
Из црних, задимљених творница
Покуља као помрчина, као несрећа
Толико мученика, радника —
Избразданог, потамњелог чела,
Очима блиједим и мршавим рукама,
Који тешким, уморним корацима
Што суморно одјекују о калдрму
Иду дому, у подне,
На ручак . . .
Мене то дубоко замрачи

Јер моја је душа много жалосна
Због туђих невоља,
Због туђих брига и јаука —
Моја је душа сат на сахат-кули
И показује колика је чија патња.

О, мене то дубоко заболи,
Тај свијет што у подне излази из творница,
Јер знам да тамо раде
За нешто што Бог хоће;
Зато да се живи;
За младу крв толике новорођенчади,
За процват лишца толиких осмејака

Јанко Ђоновић

ПОХОД СРЕЋЕ

Предосећам да ће једног светлог
ил сивог дана
срећа походити и мене:
тада ће радошћу да блистају моје зене,
а лишће зелено, весело ће да шуми на гранама
или мртво да јеца под мојим ногама.

И ја ћу у сваком покрету
бескрајну видети радост

И ако буде сив јесењи дан
друкчије ће изгледати за мене:
песма ветра и гране сломљене,
траг таласа који нестаје
и ствара се изнова у води,
све то, не ће ме сећати на пролазност живота
и путника, што незнаним путовима броди.

Предосећам кад је небо покривено сивим
облацима
кад све, у мојој души, звони болним крицима:
звук ветра;
шум лишћа;
одјек мојих корака; —
предосећам, да ћу бити срећан
кроз цео тај сиви ил светли дан.

Миливоје Ј. Ристић

NA TRGU PRED KATEDRALOM

Na stupu sjedi svetac mrk
I gleda u portale,
Pred njime drijema pusti trg
U sjeni katedrale.

Na trgu mrak... i mir i hlad
Pun mistike i snova,
A tamo dolje gori grad
U bljesku plamenova.

Zagreb *Hrvoje Ostojić*

PJETLIĆ

I.

Petka, pristao dječarac i velika šaljivčina, uputio se s bakicom u crkvu.

Kakav put!

Petki osobito ugodan: čas skokom, čas kao za okladu, a bakica-starica bolesnih nogu — jedva diše.

I straha se i opasnosti bakica napatila uz Petku. Nestašnik, gledaj, lako može i da slomi vrat, da nezgodno kuda udari; svašta se može dogoditi.

Međutim bilo je i smijeha: starica se nikada u svome životu nije još toliko nasmijala; staračke joj se kosti upravo tresle od smijeha. Umornost valja različnim šalama zatomiti. Petka se čas glasao kao medvjed, čas prikazivao kozlića; sad je kukao poput kukavice, sad opet kreketao poput žabe.

I ljutio se na mahove. Starica se preplašila, samo da ne umre od straha.

Nema više sušenih žemičaka — govorio joj je — sve sam sam pojeo. Hoćeš li, nabrat ću ti crvi!

— I gdje je samo ta tvoja crkva — gle, ni polovinu puta nijesmo još prošli!

Tako je Petka ljutio bakicu, a kad ju je ljudski naljutio, odjedared joj je pružio punu pregršt, ne crvi, nego jagoda, kakvih jagoda, samo da oblizuješ prste! I žemičke su netaknute.

No uskoro se sve promijenilo. Umoriše se putnici. Bakica je molila svoju molitvu, a Petka je pjevao: »Gospode pomiluj!«

*

Tako najposlije tihano i korak na korak stigoše do manastira. Stigoše upravo na jutrenju. Prostojali su cijelu jutrenju, pohodili moći svetaca i iscjelivali ikone.

Petka je htio da svakako vidi moći svetaca, što su zatvorene u svetištu. Prilazio je bakici, molio ju je, a ona mu govorila:

— Nije moguće; to je grijeh!

Petka je počeo da prkosi. Bakica ga nastojala na sve načine udobrovoljiti. Kupila mu krst na crvenoj vrvci, pa se najposlije ponešto i primirio i udobrovoljio.

No ne zadugo. Čas poslije povukao je bakicu u zvonik, da razgledaju zvono. Uspinjali se, uspinjali, a nikad kraja; noge klecaju. Uspinju se pod silu, s najvećim naporom.

Petka oponaša zvono; ljulja se i pjeva poput zvona Što više ulovio se i za uže. Htio je da zvoni. Hvala bogu, u pravo vrijeme spriječio ga u tome monah, inače bi počinio grijeh.

S naporom se spustiše sa zvonika, sjedoše u hladovinu. Tu je neki starac, hodočasnik, pripovijedao o životu svetaca. Petka je riječi upravo gutao; čitav bi život slušao.

A kad je vrućina popustila krenuše kući.

*

Petka je čitavim putem šutio; zaokupila ga snažno misao, da se dade u razbojnike, poput onoga sveca o kome je pripovijedao onaj starac hodočasnik; da ogriješi dušu i potom se obrati bogu — ode u manastir.

— U manastiru je lijepo! — maštao je Petka. — Kakve samo nose zlatom izvezene haljine i onda možeš, da se svaki dan popneš na zvonik, a nitko te ne će zato potezati za uši. I moći svetaca možeš da gledaš! Monahu sve je dozvoljeno, on nosi i dugu kosu!

Bakica se smijala i molila molitvu.

II.

Petki ne treba kruha, valja ga samo pustiti na dvorište. Toplo je, ljeto! Izišao je, skitnica, čitav ga dan nema kući, a kad stigne veče, gledaj, dolazi. Najede se, pomoli bogu i legne — pokrije se puhovinom i samo diše.

Petka je bakici pomogao rezati zelje. »Napravit ću ti bakice od zelja brašno, pa ćeš nam u zimi peći piroge (kolači napunjeni mesom, rižom i zeljem)!«, tvrdi brbljavac i sjecka kao da govori istinu; umalo je i sebe i bakicu zasjeckao po prstu.

A čapuru, gotovo i ne baca u vreću; sve slaže čapuru do čapure na jedan kup. Doći će vrijeme i on će ih nekuda odnijeti. Bakica se ne može da dosjeti. Sve ga u sebi hvali i misli, dat će to kravici.

Kakvoj kravi!

Bakica je pod svojim krevetom čuvala staru, prestaru škrinju u željezu okovanu, a u njoj svoju mrtvačku košulju, papuče bez peta, samrtnjaču, oporuku i vijenac — vlstitim ga je rukama donijela iz Kijeva, s grobova svetih mučenika; blagoslov starca pustinjaka. I u škrinju spremio je Petka čapure.

— Trebat će nam, bakici tiganj lizati nije baš najukusnije...

*

Dogodi se međutim da je bakica jedne nedjelje otvorila škrinju. Nešto joj je zatrebalo. Otvorivši je od straha samo je na mjestu sjela.

Pribravši se ponešto, prekrsti se, pobaca čapure sve do posljednje iz škrinje, poškropi ih svetom vodom, kao da su sam nečastivi, po svoj prilici, sotona-zmija vječno prokleta.

I te Petkine čapure, ti prokletnici, stadoše bakici dolaziti i u san. Stoji eto pred njom čapura kao toljaga i čitavu joj se noć ne skida ispred očiju. Upravo ne može ispred nje ni da odahne. Ujedno se u sobu zavukao neki neugodan vonj; zaudara po kiselu zelju. I nikako se taj vonj ne da uništiti. Ni »kaluđericom« ni terpentinom.

A Petka se čudi, kud je iz škrinje ponestalo čapura i sve se malo pomalo svemu domišljava.

— Pojela ih je bakica; neka, kravi je i sijena do grla.

Mislio je brbljavac, da ih je uistinu pojela bakica kradom, kad joj u san dolažahu.

A bakica je opet za sve krivila nečastivoga.

I nije bilo dana, kad Petka ne bi štogod smislio. Prohtjelo se besposlici da pušta zmajeve. Na gusto ponamjestio ih po čitavome vrtu i bezbroj se repova zakačilo o dom.

Pustio jedared Petka zmaja s čegrtaljkom i pade mu na pamet čudna misao:

— Vrana leti, jer imade krila; anđeli lete, jer i oni imadu krila, i svaki kukčić i svaka muha — sve leti, jer imade krila; a kako može da leti zmaj?

I zamislio se dječarac; ide poput sjene, ne jede i ne pije upravo ništa.

Bakica oko njega na sve moguće načine, no sve to ne pomaže, i dvanaest joj trava ne može pomoći.

— A zmaj može da leti samo zato, jer je od papira i jer imade rep! — naiposlije se domisli Petka i ne promišljavajući dugo, dade se odmah na posao. Odavna se on bavio mišlju, kako bi mogao poletjeti nebu pod oblake.

*

Jedne je nedjelje bakica spremala marmeladu od hudizovine. Sok je njihov ljepljiv, a marmelada je ispala odlično, gotova alva. I tom je marmeladom — alvom — Petka namazao tijelo, prilijepio krila kako ih je lijepio zmaju, prikopčao rep napravljen od lipina lišća, obmotao se koncem i uputio bakici:

Ja sam — govorio je — babušice zmaj; na, uzmi klupko i pođimo, pomogni mi, jer zmaj ne može bez pomoći uzletjeti.

A starica je sva drhtala; sve to nije mogla razumjeti, tek je vjerovala, da je to sve djelo nečastivoga. I onako neočešljana nije mogla da se odupre nečastivome. Uzela je u obje ruke Petkino klupko i pošla sa zmajem ukletim, da mu pomogne.

Htjela je starica da se pomoli, ali eto ispod krila zmajeva gleda upravo u nju čapura; istina majušna, kao pijetao, a opet nečastiva! I od straha zacvokotaše joj zubi, pamet ju je posvema odbjegla.

Popeo se Petka na zovu.

— Pazi! — viče bakici, a sam kao da zamahuje krilima; sad će poletjeti. Tek rep mu se zapliće.

Bakica klupko razmotava i razmotava, no što se dalje dogodilo ne sjeća se.

— Pala sam onda kao mrtva — pripovijedala je poslije bakica — zgazio me ljuti sedmoglavi zmaj i svu me izgrebao oštrom čapurom; i svu me uprljao marmeladom, čime li? Imalo je okus po lipinu medu.

*

Na dan svete Bogorodice pošla bakica svetoj pričesti, pa sa sobom povela i Petku. Šepesao dječarac, jer je za vrijeme lijeta razbio koljeno. Sva je sreća, da je pao na bakicu, jer bi inače bio slomio vrat.

— Najposlije svemu je kriv samo rep, odbacit ću rep, dići ću se u sedmo nebo, upravo k Bogu; poput ptice preletjet ću more, tamo ću saviti gnijezdo i snijeti.

Petka se duboko sagibao do zemlje kao da se greje, to je ispod hlača trgao zmajev rep od lipina liča. Bakica je plakala i molila se bogu, da je oslobodi napasti.

III.

Na Ilinje je Petki krava progutala komad od pet kopjejki.

Poslije svenoćne službe božje, prije negoli je legao, darovala mu baka srebren novac — petak kopjejki.

Na Ilinje kreće iz Kremlja litija Iliji Proroku na Voroncovo polje; velika povorka s korsunskim* križevima. I žandarma onamo mnogo dolazi, a za vrijeme liturgije u vrtu i dvorištu oko crkve, pa u samoj crkvi ispod zastava, komešanje i nemir: prodaje se opojno medeno piće, igračke, svakovrsne jagode, ogrozdi, kruške pa sladoled. Petka ponajviše voli jagode, sladoled gotova mu je strast — a eto, petak je u ruci!

Čitavu je noć prespavao s petakom u ruci. A kad se bakica vratila s jutrenje Nikoli Kobiljskom, Petka je već bio ustao. I samovar je spremio, i čizmice je svoje salom namazao; uredio se — samo da iskoči na dvorište.

Eh, koliko li je puta, čekajući bakicu, nestrpljivo kapu naticao i skidao s glave. A njegova je kapa imala lakom presvučeni štit; ranije je nosio slamenu kapu, no otkako je stupio u gradsku školu, kupila mu bakica kapu. Remen je stegnuo do posljednje rupice, i on je bio vučen; uredio je svoju crnu suknenu košulju s dva srebrena puceta na vratu. Tek nevolja je s hlačama od čvrstoga platna. Oprane, ta prala ih je sama bakica, pa uglačane, ali samo kratke: jedva segnu dva prsta iznad koljena — napokon Petka raste; a hlače su se i u vodi skratile.

Ja sam ti, bakice, začas samovar ugrijao!, susreo je Petka bakicu poskakujući na jednoj nozi.

— Pametan si ti, Pjetliću moj!, izmučila se bakica liturgijom i upravo je zaželjela čaja.

Bakica je, tako se uvijek pričinjalo Petki, mnogo utrošila vremena dok je ugrijala samovar. Bakica ponajprije odstrani pepeo, naloži ponešto ugljena, na ugljen naslaže nešto treski, a onda kad se vatra ulovi ugljena, još jedared, dva puta podmetne nekoliko treski. A Petka, on nije odstranio pepeo, samovar je podtrpao ugljenom, zapalio treske i na njih još nasuo ugljena. Samovar je odjedared stao pjevati.

— Pametan si ti!, ponovila je bakica; veselila se, da samovar na stolu kuha; popit će nešto čaja i ponešto odahnuti dok dođe vrijeme, da uputi na litiju.

*

Bakica bila je nabožna. Nije bilo službe božje, koju ona ne bi pohodila, i kad bi u Nikole Kobiljskoga bio mrtvac, ona je bila nazočna i kod liturgije i kod zadušnica. Stajala je sa svijećom i sve je litije s Petkom pohađala .

Sjela je bakica za stol da pije čaj, no nije dospjela ni da pojede komadić mekana hljeba, jer ju je stao Petka salijetati, dosađivati joj, da upute na litiju.

A kuda tako zarana!? Ta litija se za stalno još nije ni maknula iz Kremlja. Jedva se ljudi sakupljaju, a kod morozovske** ograde sluge još i ne stoje; sjede u svojoj toploj sobici i piju čaj.

Bakica je obično s Petkom dočekivala litiju kod Vedenskoga raskršća na morozovskoj, rešetu sličnoj ogradi. Jednostavno se tamo smjestiše: ponajprije se na ogradu popeo Petka, a za njim i bakica; uspinjala se starica na ogradu i ako joj je to bilo teško, ali opet, odande se sve ljepše i vidi i nema opasnosti, da će čovjeka rulja pregaziti.

— Onda ću ja bakice, sam!, i Petka je nabio svoju kapu sa štitom, presvučenim lakom i koračio prema vratima.

A bakica se boji Petku pustiti samoga; boji se, da ne bi ljudi Petku zgnječili.

— Pjetliću moj, pregazit će te!

— Ne će, bakice, mene, ne će! Meni je pređašnje godine konj nekoga žandarma stao na prst; eh, boljelo je! Gle, pa opet ništa! Ja bakice idem!

Teško je bakici, gotovo je uvrijeđena. Svake su godine išli zajedno: naprijed Petka, a za Petkom bakica u svojoj staroj talmi (vrst ogrtača) i sa suncobranom. Suncobran bakica nije otvorala, da se brani od sunca, već ga je nosila tako, da je držak bio okrenut k zemlji, što više, posvema se i doticao zemlje. I krivo joj bi, da Petka ode bez nje, a pored toga htjela je da nešto odahne i da ispije čaj.

Sve uzalud. Petka nije popuštao.

I otišao je sam.

*

(Nastavit će se).

Aleksej Remizov

(Preveo s ruskog : Lj. Krajačić)

* Za Vladimira Svetoga postojao je na Dnjepru grad Korsun. U taj grad doneseni su za pomenutoga ruskoga vladara prvi krstovi. Pisac dakle pod korsunovskim križevima misli one iz grada Korsuna.

** Morozov, golema tvrtka tekstila u Moskvi. Imade velike posjede, da se čitavi dijelovi gradski zovu po njoj. Morozovska ograda, dakle ograda oko posjeda te tvrtke.

MOJA RADOST

Radosti, draga radosti —
dušo
u tužnom prelivu
svitanja borove šume,
kakva te sreća zapljusnu?!...

O, sve je sada radost
i sve se sada smeška;
nad dušom se svode
dugini lukovi —
i srce, srce dižu
srebrni, srebrni zvukovi!...

Radosti, draga radosti
iz dubokog okvira sreće
optočenog radostima sanja
u pamučinastoj seni
mojih sećanja,
kakva se slika izdvaja?
Je li to dete što
nežne ručice pruža
pune makova cveta?

O sve je radosno,
radosti, draga radosti!
O sve je crveno
u prelivima sunčanog luka,
osmeh, staza, ograda gloga
stih, pesma i rima
i nebo puno zvuka!

I srce svod nebeski posta,
radosti, draga radosti
u prvom smehu proleća,
prskanju sunčane kiše,
pupljenju bobica —
i mekog odbleska
odletele laste...

— — — — — — — — — — — — — — —

O Bože, al' nešto ima, pa ima
i reci mi, kakva je to radost
kad u najvećoj sreći
bol mi najvećma poraste!...

Cetinje *N. M. Lopičić*

SVITANJE

Ulice su pune sna.
U prozorima noć miriše
Boje crvenih ruža jutra,
i utapaju se u modra dna
Neba kliktaji, i pršte jutarnjeg sjaja kiše.

Pragovi ne zvone još od bâta.
Nad krovovima pevaju visine;
Prolaze svitanja preko ulica.
Kao udari teškog sata
Negde odjekuje topot dalekog ata.
Pevaju krikovi vratnica.
Ulicama plove senke jutarnjih oblaka;
Zvonare su pune sunca, jeke i pesme tica.

Prolaze tiha neba preko krovova;
Ulice su pune kliktanja...
Daleko kraj žutih dolova
Pevaju jutarnji vrtovi u srebrna svitanja.
...Na krovovima cvetaju
Jutarnjeg sunca cvetovi žuti;
Pod nebom petlovi pevaju, —
Dok na dalekim drumovima ćuti
Jedan krik gradskih tornjeva
I bolni vapaj za daljinama.

Cetinje *Đorđe Lopičić*

PREGLED

VLADIMIR MAŽURANIĆ.

U prvim brojevima »Mladosti« izašla je vanredna crtica Ivane Brlić-Mažuranić pod natpisom »Rečenica, koja svijet obuhvata«. U prošlom broju donijeli smo tri crtice Frana Mažuranića, s njegovom slikom i životopisom, i objavili ujedno, da ćemo naknadno donijeti koju crticu iz života njegova oca, Matije Mažuranića. Prije no što smo to izvršili, moramo da izvršimo još jednu tužnu dužnost — da donesemo nekrolog još jednome značajnom i velikom čovjeku iz plemena Mažuranićâ: Vladimiru Mažuraniću.

Vladimir Mažuranić sin je pjesnika i bana Ivana Mažuranića, a otac spisateljice Ivane Brlić-Mažuranić. Rođen je 16. oktobra 1845. u Karlovcu, gdje je njegov otac bio tada odvjetnik. Svršivši pravne nauke, vršio je različite službe u sudstvu i u upravi;završio je svoje službovanje kao predsjednik banskoga stola u Zagrebu. Penzioniran je 1912., a umro 17. januara ove godine u Zagrebu.

Dok su ostali Mažuranići — Ivan, Fran, Matija, Ivana — dali značajnih prinosa našoj kulturi svojim beletrističkim djelima, Vladimir Mažuranić je snažna učenjačka pojava. U mladim se godinama doduše i on bavio beletristikom: Matica Hrvatska izdala mu je dramu »Grof Ivan«, a u časopisu »Vijenac« izišla je njegova komedija »Anarhisti«. No u zrelim godinama dao se na nauku, te je na području pravnih nauka i povijesti ostavio djela, koja su jedinstvena ne samo u nas, već i kod ostalih slavenskih naroda. Glavno mu je naučno djelo »P r i n o s i h r v a t s k o m p r a v n o - p o v j e s n o m r j e č n i k u« (Zagreb 1908.—1922.), u kome je prikazao povijest naziva, koji se upotrebljava u u hrvatskome sudstvu; u tome je djelu skupio golem materijal, važan i za kulturnu i za političku historiju. — Drugi dio njegova rada kreće se oko starije hrvatske povijesti; u više svojih rasprava on je rasvjetljivao mutna pitanja o sudjelovanju Hrvata u drevnim islamskim državama (Arapi u Španjolskoj u 10. vijeku), dolazeći do zaključaka, koji i za inteligentnije slojeve znače prava otkrića.

Pored znatnosti naučenjačkoga svoga rada, Vladimir Mažuranić ulijeva poštovanje i još jednom osobinom: velikom radinošću. — Dok su većini naših ljudi visoka mjesta jedini cilj života, a penzija im ujedno znači nerad, Vladimir Mažuranić je bio tip čovjeka, koji je rad smatrao glavnom zadaćom života, a mjesta i dokolicu samo sredstvom za to. Najvažnija svoja djela napisao je poslije šezdesete svoje godine, kad je u penziji, imao više vremena za rad. Na području pravnih nauka stvorio je više nego mnogi od onih, koji su već po svome zvanju prisiljeni na to, da se bave naukom, a na području historije također je pokazao više ustrajnosti, pronicavosti i znanja negoli mnogi od naših službenih historičara. — U vrijeme, kad ljudima imponiraju samo protekcija, lake službe i nerad, lik Vladimira Mažuranića mora našoj omladini da lebdi pred očima kao uzor i ujedno dokaz, kako više vrijedi idealizam i zanos za nauku nego jurnjava za prolaznim slastima.

NOVE KNJIGE

Rikard Nikolić: Sa sunčanih obala. (Omladinska Matica, sv. 5.). G. Rikard Nikolić je pred ratom izdao jednu zbirku pjesama, a pored toga štampao je jednu zbirku novela (Djeca majke zemlje) i dva romana (Lomnom stazom, Ustajale vode). U svojim pripovijestima Nikolić iznosi ili motive iz svoga rodnoga kraja, Dalmacije, ili pak prikazuje inteligente u borbi sa sredinom, koja ih ne razumije. U svojoj novoj zbirci pripovijedaka, štampanoj ćirilicom, štampao je on stvari, kojima je građa uzeta mahom iz Dalmacije. On opisuje ljude — i muškarce i žene — koji žive u vječnom dodiru sa suncem i morem, te su puni golemih čežnja, strasti i nemira, kojega opet samo more može da zatomi. — G. Nikolić ima redovno efektne motive, no često ih pokvari suvišnim riječima i nekom sentimentalnošću fraze. Inače su one ugodna lektira.

Serbokroatisches Lesebuch. Interes za hrvatski ili srpski jezik u inostranstvu raste, otkad smo postali većom državom. Strani naučenjaci proučavaju naš jezik i književnost — čak i više negoli domaći naši ljudi. Njemački naučenaci Dr. Goetz, Dr. Gesemann, dr. Matl pišu o našoj književnosti — pogotovu o narodnoj poeziji — stvari, kakve mi na vlastitom jeziku badava čekamo.

Gg. Karl Mayer, privatni docenat za slavensku filozofiju u Leipzigu i A. Stojićević profesor srpsko-hrvatske književnosti u Ljubljani, sastavili su za uporabu Njemaca čitanku iz srpsko-hrvatskog jezika, sa štivima, biografijama dotičnog pisca, njemačkim objašnjenjima i njemačko-hrvatskim rječnikom uz dotične tekstove. Nijesmo se upuštali u ispitivanje same filološke strane knjige, no sam izbor štiva — a to može interesirati i vas — veoma je zgodan, tako da ova čitanka reprezentira malu, uspjelu antologiju naše književnosti, interesantnu i za nas, a ne samo za Njemce, koji će iz nje učiti jezik. Ona nije ispunjena kakvim god štivom, nego donosi izbor najboljih tvari, tako da Njemac, koji će tu čitanku upotrebljavati, osjeti iz nje i najznačajnije tvorevine naše književnosti. — U čitanci su zastupani P. P. Njegoš, Ivan Mažuranić, Petar Preradović, Đura Jakšić, Laza Lazarević, Zmaj Jovan Jovanović, Simo Matavalj, Ksaver Šandor Gjalski, Vojislav Ilić, Silvije Strahimir Kranjčević, Jovan Dučić, Vladimir Vidrić, Milan Rakić, Vladimir Nazor, Borislav Stanković. — Možda se je u knjizi s jedne strane moglo naći mjesta i za Augusta Šenou, a s druge strane mogao je Nazor biti zastupan ili s kojom pjesmom ili s kojom drugom pričom, jer »Divičin grad« nije nimalo karakterističan za njega. No pored ovakvih zamjerki knjiga je takva, da je s interesom može pročitati i onaj, kome su te stvari — same za se — već davno poznate.

ZABAVNI KUTIĆ

I. SVEGA PO MALO.

Dobra mast protiv rđi. Malo smole rastopi se u 6 puta većoj množini masla i tako dugo miješa, dok se ohladi. Ako pomažemo tom mašću željezo i druge kovine, kojih se lako rđa hvata, osobito ako su izložena vlagi, očuvat ćemo ih od rđanja. Ako se pri poslu zamaže tom mašću odijelo, lako se očisti benzinom.

Štednja je najljepše svojstvo svakog naroda. Čovjek ne može pomisliti, koliko može zaštediti, ako svaki dan metne na stranu manje svote. Evo nekoliko primjera, koliko bi kroz 50 godina zaštedjeli, ako svaki dan nešto zaštedimo.

Dnevna štednja:	Ušteda:
1 para na dan	950 Din
10 » » »	9.504 »
20 » » »	19.006 »
30 » » »	28.512 »
50 » » »	475.208 »

Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača; ali prvo treba imati zrna i kamena.

Prvu električnu rasvjetu u rudokopu (rovu) uveli su god. 1879. u rovu Earnack, u Engleskoj. Taj uređaj preporučio je Lord Kelvin. U taj rov postavili su Gramov stroj, koji je proizvodio električnu energiju za 30 svjetiljaka. Kad su vidjeli korist od toga, postavili su dinamo strojeve, koji su proizvodili jaču rasvjetu.

Povijest umjetnih zubi. Malo je kome poznato, da su ljudi nosili umjetne zube već u starom vijeku. Ti su zubi bili napravljeni od slonove kosti. Pred 200 godina su ih pravili od konjskih i volovskih papaka. U doba Fridriha Velikoga su bili već poznati zubi od emajla, a kušali su ih napraviti od bisera. U to doba nije bilo već zubi od slonove kosti; tražili su najviše ljudske zube, koje su grobari dobavljali. Još pred kratko vrijeme su zubari sami pravili umjetne zube, samo da ne upotrebljavaju kojekakve tuđe zube. Umjetni zubi se sada prave u tvornicama, među kojima je jedna od najvećih u Filadelfiji.

II. ŠALA.

Nadmašio ga. A (stari vojnik): U svijetu sam vidio tako veliku njivu, da su kod prve brazde tek došli do sredine njive baš u podne i objedovali.

B: »Ja sam pak vidio volove, koji su imali pol metra debele roge«.

A: »Gdje to?«

B: »Baš su orali tu tvoju njivu«.

Dobar liječnik. — »Ah, što bih dao, da znam sredstvo, pomoću kojeg bih postigao, da ne ostarim«. — »Lako zato. Uzmi dr. Mesara za kućnog liječnika, pak ne ćeš ostarjeti«.

Nesporazumak. — Seljakinja: »Molim Vas, gospodine doktore, da dođete k mome mužu; on je teško bolestan. Užasno jauče, jer ga boli na jednoj strani«. — »Na kojoj?« — »Na onoj, što je do ormara«.

Pametan dečko. — Otac pošalje Ivicu, da kupi dvije dopisnice. Do malo eto Ivice natrag praznih ruka. — »Gdje su ti dopisnice«, upita otac. — »Znaš, oče, ja sam ih odmah bacio u poštu, da ne idem dva puta«.

Lijepa utjeha. — Liječnik: Ne ide drugačije, dragi gospodine, morate se dati operirati.

Bolesnik: Ali — operacije su tako skupe! Opet će to stojati mnogo novaca.

Liječnik: Neka stoji, koliko hoće, i onako će to platiti Vaši nasljednici.

Utjeha. — Gospodin (brodaru, koji vozi po rijeci): »A što, ako se utopimo?« — Brodar: »Ne bojte se ništa gospodine! Lani se tu utopio moj brat, pa smo ga ipak našli«.

Dobar početak. — A: »Kad sam došao ovamo pred 17 godina u Ameriku, imao sam samo dolar i pol, i s tim iznosom sam postigao sreću«. — B: »Kako to?« — A: »Brzojavio sam starome po novce«.

Razumljivo: — Sudac ciganinu: »Optužen si, da si ukrao kravu«. — Ciganin: »To nije istina, gospodine suče, ja sam htio ukrasti samo lanac, a nijesam kriv, što je za nj bila privezana krava«.

Zborovođa: »O, vi ne pjevate slabo, samo onome, koji vas sluša, dođe slabost«.

III. U DVA. TRI RETKA.

— Prvi pisaći stroj, pomoću kojega se je moglo brže pisati nego rukom, napravljen je god. 1866.

— Talijana, koji stalno žive u drugim zemljama izvan Italije, ima preko 6,000.000.

— Prvi list, koji je bio pisan strojem 1830. god., sadržavao je 180 riječi. Kaže se, da je trebalo četiri sata, dok se to napiše.

— U Londonu ima preko 50.000 uličnih prodavaća, koji nemaju stalnog sjedišta.

— Težina mozga kod muškaraca je oko 1440 grama, a kod žena 1290 grama.

— Temperature, koje treba držati u prostorijama: U obiteljskim sobama 16 stupanja, kupaona 17 do 23; crkve najviše 14,6 stup. (od 12,4 do 14,2 stup.); dvorane za koncerte, teatri, javne zgrade 17 ili 17,1 stup.; škole 16,8 stupanja. Predvorja i hodnici od 10 do 12 stup.; gombaone do 12,4; javne kupke do 16 stupanja. U bolnicama opća temperatura je 17,7 do 19.1 stup., u klinikama i dvoranama za operacije 17 do 25 stup.; tamnice 8 do 14 stupanja.

IV. TAMO, AMO PO ŠPORTU.

— 209 km na sat kao srednju brzinu postigao je na motociklu engleski vozač F. W. Dixon na Brough-Superior-u u Monthleryu, kad je kušao, da postavi novi rekord.

— 25% popusta odredila je uprava holandskih željeznica posjetiocima Olimpijade u Amsterdamu.

— Ladoumeque postavio je novi rekord na 3000 m za 8;40,8; dakle bolje od prijašnjeg rekorda Guillemont-ova, koji je iznosio 8;42,2.

— Leon Degrande bio je prvi na velikom natjecanju u Bruxellesu prevalivši 7,5 km u 27 min. i 34 sek.

— Van Parys belgijski prsni plivač popravio je belgijski rekord na 300 m sa 3;54.

— Skodovka, industrijalna tvrtka u Plznu darovala je Čehosllovačkom Olimpijskom fondu 10.000 čeških kruna.

— Arne Borg i Johnny Weissmüller su rekorderi u slobodnom stilu. Prvi ima 8 rekorda kao i drugi. Više nade ima Arne Borg.

V. ZAGONETKE.

1. **Dvostruki akrostih.** Petar Arambašin.

Svršava se igra time:

1. Slušaš kad šušti voda.
2. Poznato je krsno ime.
3. Životinja muškog roda.

Primetba: Dvostruki akrostih ima oblik lestvica. U početnim i krajnim slovima njenih »prečaga« nalazimo rešenje obaju »krakova«. Grafički bi izgledalo ovako:

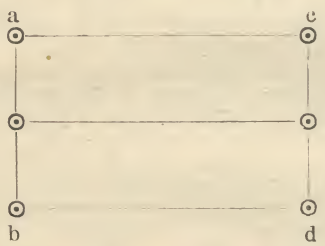

A-b i c-d su »krakovi«, dok a-c prva i a-b treća »prečaga« tih lestvica dvostrukoga akrostila. Uvodni stihovi tumače sadržaj »krakova«; svi ostali opisuju smisao reči pojedine »prečage«. Često se dešava da pojedina prečaga imade dva različita no sasvim ispravna rešenja.

2. **Opreke.** Petar Arambašin.

Lebde — ceo — okat — doneše — punica — Adam — šećer.

3. **Aanagram** (umetnički). Petar Arambašin.

Un' ora dolce divina...

Uvek kad gledamo dela Tvoja
genijem svojim zadivi nas.
Kako smo svi mi smrtnici sretni
u takav **slatki, božanski čas!**

4. **Ispuštaljka s rebusom.** Petar Arambašin.

1. Legendarni kralj, pun zlata.
2. Pomorskoga sredstvo rata.
3. Sveštenici dnevno služe.
4. Sestra naše male Ruže.
5. Svuda šire veru svetu.
6. Vladar beše srpskom svetu.

Ispustiš li svakoj reči
Jednu od svih sedam nota,
Saznati ćeš što svom teči
Radi sused preko plota.

5. **Mali rebusi.** Milan Galić, Sušak.

a) a a / a a / lice' / a a / a a a

b) A O

c) $\frac{\Pi}{S}$

d) $\frac{\text{Ц}}{S}$

e) $\frac{\text{da}}{s}$ ni ni m ni ni (u = e) 3' 3' s 3' a 3'

bi / bi t bi (u = e). / bi

f) $\frac{\text{'ham}}{j}$ niko.'

6. **Naglasivaljka.** Zdenko Kolacio, Sušak.

Kad me dugo izgovaraš,
Ime jesam nekog grada;
Ali oštro naglašeno
Muško ime jesam tada.

7. **Zagonetke.** Milenko Dobrović, Daruvar.

a) Šarada.

Muško ime, komad tela,
k tomu dio jednog cela,
i još ime boga stara,
gljiva jest što čini kvara.

b) Rebus.

razbojstvo
alkoholizam
krađa
izdajstvo
javna tučnjava
atentat

c) Tri grada. (Šarada).

Prvi, drugi grad je sveti,
kud je velik kamen pao;
treći, zadnji grad je kao
raj zemaljski lijep ljeti.
Cijelog ako nigdje nema,
nać se može na kraj' Sr'jema.

8. **Brojčanice.** Dinko Večerina, Sušak.

a) 123 425 52 1234252.
b) 123452 se utopila u 123454.
c) 123456 dolazi iz 123457.
d) 1234 poznaje 4321 dobro.
e) Ja se 12345 u 1236.

9. **Zagonetka.** Vladimir Popović, Šibenik.

Ženskoga sam spola,
obličje mi razno;
Od ničesa nisam —
— sve u meni prazno —

I danju i noću
menjam lice svoje;
A uz mene treba
da drugovi stoje.

Sad idem, sad stojim,
sada sam u letu.
Bez drugova ne bi
ni bila na svetu.

10. **Zagonetna pitanja.** Stevan Carević, Adaševci.

a) Koji je grad načinio Iziz?
b) Koje je mesto načinio rob Omas i kako?

11. **Magični kvadrati.** Franjo Obelić, Zagreb.

Nacrtaj dvije četvorine, koje se sastoje od $7 \times 7 = 49$ malih kvadratića, pak

a) smjesti u prvu brojeve od 1—7,
b) u drugu od 1—49 tako, da okomito, vodoravno i dijagonalno zbrojene davaju u prvoj (pod a) sumu 28, a u drugoj (pod b) sumu 175.

12. **Mali rebusi.** Nikola Juhász, Zagreb.

a) $\frac{S}{S \quad ED \quad S}$ / S

b) $\frac{ON}{1/2}$ (e)

13. **Zagonetne posjetnice.** Stevan Carević, Pakrac.

G.
ANTUN M. AJAZITSKI
RIM

DR. KAZIMIR K S.
BUJON

P. N.
ZAJO KIRIK
SOMBOR

14. **Đački jad. (Šarada).** Veljko Novak, Zagreb.

Ah, često jauče moj drug I.—II.:
»Uh, zašt' me III.—IV. posla u taj svijet!
Gle, radi **cijelog** ne mogu biti sretan,
Ja uvijek kleti udes moram klet!
Koliko puta ronit moram suze,
U II.—V. mojoj kad je jedan opet,
Kad s drugim redom na mjesto se vraćam. —
Da **cijelog** nema, lijep bi bio svijet!

15. **Premještaljka.** Veljko Novak, Zagreb.
Daj bar lomi!

VI. ODGONETKE IZ 3. BROJA.

1. **Neobičan slučaj.** (Šarada).

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
No	— vo	— sti	— sa	— da	— le	— ko	ga

IX. X. XI.
i — sto — ka = Novosti sa dalekoga Istoka.

2. **Uzrok.** (Umetak).
Maslova, la, Ma-la-slova = Mala slova.

3. **Lakomac.** (Opisni rebus).
Pasteta; pas, teta.

4. **Kad...** (Uvećaljka).
Grad, gradina.

5. **Dosadno čekanje.** Rebus u konjičkom skoku.

U komšije svečan ručak.
Krstio je danas sina.
Spremio je izobilno
Pečenja i dobra vina.

Na to slavlje pozvala je
Protinicu, **njenog muža**
I ostale goste mnoge
Komšinica kuma Ruža.

Sakuplieno društvo čeka,
Dok dosadno nepo priča
O **fizici** i **kemiji**
Vreme leti, samo čiča

Još nikako ne dolazi,
Svak je gladan, svak bi jeo!
Čekat već je teško Lazi,
Srdit pita ženu: **»Ceo«?**

Rešenje rebusa: Jelo, prota, struke = Je l opro tast ruke?

6. **Rodbinska zagonetka.**
Gospodin P. priča: Oženio sam nedavno mladu udovicu. Kod svadbe zaljubio se moj obudovjeli otac u njezinu odraslu pastorku (dakle moju kćerku) i uzeo je za ženu. S toga je nastala ova strašna miješavina:

Moja žena je punica (svekrva) svojega svekra (t. j. mojega oca). Moja mi je pastorka postala maćeha, a očuh pastorak. Osim toga je moja maćeha, pastorka moje supruge, dobila jednog sina. Ja sam dakle dobio brata, jer taj je dečko sin moga oca. Moja žena postala je naravno baka toga nesretnoga djeteta, a ja po tome djed svoga polubrata (jer je to, ujedno potomak naše polusestre). Moja maćeha (polusestra moga sina) ujedno je njegova baka, jer je on potomak njezinog pastorka. Moj otac postao je dakako šurjak mojem sinu; jer sestra ovoga je njegova žena. Ja sam postao brat svom rođenom sinu, ali i svak svojoj materi. Moja žena je tetka svojega vlastitoga djeteta, a ovo je unuk mojemu ocu i ja, pomozi mi Bože, sam sam svoj djed (jer ako sam djed moga brata, onda sam i sam svoj).

7. **Rebus.**
Dar u var = Daruvar.

8. **Zagonetne posjetnice.**
a) Gradski dobošar.
b) Nadglednik pruge.
c) Zemljoradnik.

9. **Ispuštaljka.**
Dante — Ante.

10. **Anagram.**
Kos — sok.

11. **Palindrom.**
Ana.

12. **Ispuštaljka.**
Brat — rat.

13. **Opreke.**
a) bos na = Bosna
b) u na = Una
c) sa na = Sana
d) par iz = Pariz
e) pol je = polje
f) ode sa = Odesa
g) bez dan = bezdan
h) s pol = spol
i) predan je = predanje.

14. **Sitni rebusi.**
a) Samo s = Samos (Otok)
b) S o l u n = Solun.
c) Pa p a pio = Papa Pio.

15. **Skrivačice.**
a) Zagreb; b) Tunis; c) Kupa; d) Azija, Ob, Una, Po; e) Sahara.

ODGONETAČI IZ 3. BROJA.

Viktor Stunković, Zagreb. 7, 14c, 15a, b, c.
Lavoslav Razum, Zagreb. 7, 8c, 9, 10, 11, 12, 14 (sve), 15 (sve).
Jovan Mamula, Gomirje. 7, 11, 15a, b, c, d.
FranoOdorčić, Šibenik. 7, 8c, 9, 11, 12, 14abc, 15 abcd.
Stevan Carević, Pakrac. 3, 4, 7, 8abc, 9, 10, 11, 13 sve, 14 sve, 15 sve.
Zlatko Gašparović, Zemun. 1, 7, 8c, 9, 10, 11, 12, 13abcdfg, 14 sve, 15 sve.
Milica S. Belin, Vukovar. 7, 8c, 9, 10, 11, 12, 14, 15c.
Jovan Javor, Šibenik. 11, 12.
Antun Berglenski, Šibenik. 7, 8c, 9, 11.
Rajko Ignjatović, Vinkovci. 7, 8c, 11, 14b, 15 sve.
Dinko Večerina, Sušak. 1, 4, 6, 7, 8c, 9, 10, 11, 12, 13 sve, 14, sve 15 sve.
Slavko Softić, Šibenik. 7, 9, 10, 11, 12, 14a, 15 sve.
Slavko Friedenfeld, Brod n/S. 7, 8c, 11, 12, 14ac, 15 sve.
Miloš Bruić, Otočac. 4, 7, 10, 11, 12, 13 sve, 14 sve, 15 sve.
Branimir Poljugan, Vinkovci. 7, 8c, 9, 10, 13 sve, 14b, 15 sve.
Veljko Novak, Zagreb. 1, 4, 6, 7, 8abc, 9, 10, 11, 12, 13 sve, 14 sve, 15 sve.
Blažević Josip Sušak. 6, 7, 8c, 9, 10, 11, 12, 13 sve, 14 sve, 15 sve.
Ratomir Đ. Martić, Šibenik. 7, 9, 10, 11, 12, 14 sve.
Ljudevit Flegar, Mitrovica. 7, 11, 12, 15 bc.
Vilim Flegar, Mitrovica. 7, 11, 12, 15bc.
Zdenko Kolacio, Sušak. 3, 6, 7, 8c, 9, 10, 11, 12, 13 sve, 14 sve, 15 sve.
Rudolf Gruden, Karlovac. 7, 9, 11, 12, 14ab, 15 sve
S. Banek, Koprivnica. 7, 9, 10, 11, 15c.
M. A. Veber, Odakle? Rodbinsku zagonetku.
Milan Ivković, Vukovar. 7, 11, 15 sve.
Vera Nenadić, Zagreb. 6.
Srećko Trka, Vukovar. 7, 11, 15 sve.

Naknadni odgonetači iz 1. broja.

Zlatko Gašparović, Zemun. 1abcd, 2, 3, 4, 5, 6ab, 7a, 8, 10 sve 11.
Srečko Trka, Vukovar. 2, 3, 10 sve.

Naknadni odgonetači iz 2. broja.

Zlatko Gašparović, Zemun. 1, 3, 7, 8ab, 9 sve.
Srećko Trka, Vukovar. 8b.

SKRIVAČICA

Gdje je biciklista?

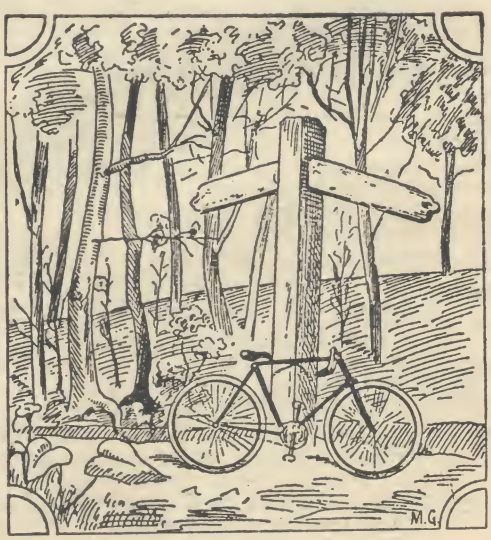

Skrivačice se ne broje u zagonetke, s toga ih ne izrezujte i ne šaljite.

OD UREDNIŠTVA

ISPRAVI! — U posliednjem broju, u članku g. Rikarda Katalinića Jeretova o Franu Mažuraniću, štampana je krivo godina rođenja Mažuranićeva: mjesto godine 1895. ima stajati 1859.

»Verglaševo sunce«. — Pjesma Vam prema predašnjima pokazuje vidljiv napredak, no još uvijek imade u njoj premalo ličnoga.

K. K., Subotica. — Crtica »Drugu« imade mnogo topline, ali i mnogo pravopisnih grešaka. Popravite je malo, pa nam je opet pošaljite; možda je štampamo u 9. broju.

S. C. — »Oh, Bože, zašto!?« ući će u 9. broj.

L. K., Bihać. — Konac pjesme je nejasan: Dušom mi jezde bele lade — prepune zgrčenih ruku — I bolnih vapaja — nije razumljivo ni meni, a ne bi bilo razumljivo ni čitačima. Popravite taj završetak, pa bi pjesma mogla biti štampana.

Iseljenik. — Elizije »ćmo« mj. ćemo, »tam« mj. tamo nikako nisu dopuštene. Kad ne bi toga bilo, pjesma bi mogla biti štampana — i ako je nastala pod utjecajem Nazora.

F. G., Split. — »Zemlja« će ući u 9. broj.

Regimus. — Pjesmice pokazuju jak utjecaj poznatih pjesnika.

N. I. F., Kotor. — Štampat ću u jednom broju odlomke Vašega lista, jer je vrlo interesantan, no »Žrtve« ne ću, u Vašem interesu. To je samo opis — a za pripovijest se traži i nešto drugo, neki događaj. Ali zato ne klonite, već budite i dalje takav idealist, pa ćete uspjeti.

L. B., Osijek. — Stvarce Vam pokazuju talenta, i ako ne birate za svaku misao pravu reč. Prepišite »Daniela« na zaseban arak, pa ćemo ga uz neke popravke — štampati u 9. br.

M. K., Osijek. — »Boj u šumici« je okretno ispripovijedan, ali nema pravoga sadržaja; ovako nešto dešava se gotovo svaki dan među đacima, pa ne pobuđuje u čitača interesa.

V. P., Šibenik. — Sve tri pjesme su uglavnom dobre, no kvare ih prelaki izrazi, čineći ih nejasnima. Pročitajte ih naknadno sami, pa ćete ih možda moći popraviti.

J. H., Bizovač. — »Rasputin i Foma Fomić« ući će vjerojatno u 9. br.

O. D., Split. — Od Vaše 4 nove pjesme ući će postepeno 3.

F. C., Pakrac. — »Moje djetinjstvo« bit će štampano u 9. broju.

N. M., Cetinje. — Vaši su referati pisani inteligentno, no preopširni su za »Mladost«; ona nije često književna revija, već ide zatim, da omladini pruži štiva s različitih područja.

I. K., Zagreb. — Vaših novela ne ćemo štampati ne radi toga, što im ne bismo priznavali vrijednosti, već zato, jer bi »Mladost« kao odgojni list mogli zbog njih napasti oni, koji je i onako ne vole. — Jedna će Vam pjesma biti štampana u 9. broju. Inače Vam preporučamo, da se koncentrirate i da pomnjivo izrađujete svoje stvari, a nemojte pisati ovako brzo i nepažljivo!

I. P., Šabac. — Pjesme su Vam prilične, no jer su ljubavne, ne možemo ih štampati u »Mladosti«. Prevoda u stihovima ne primamo, jer dobivamo previše i originalnih pjesama.

J. D., Cetinje. — Vaše nove pjesme izuzetno ne možemo štampati, zbog gornjega razloga.

F. E., Varaždin. — »Gusle« bismo štampali u đačkom broju, no javite nam s a s v i m i s k r e n o, da li je sve to doista Vaše, ili ste nešto slično čitali?

M. V. Z. — Pjesma »Ja čeznem« nema pravoga svršetka, a osim toga je donekle i ljubavna.

R. Đ. M., Šibenik. — »Noćna idila« čini nam se za Vaše godine prezrela. Da li je doista Vaša?

J. K., Ogulin. — »U noći na groblju« ima prejake izraze, pa se sve to čini previše izmišljenim.

D. B., Beograd. — »Razočarenje« će izići u 9. broju.

G. T. V. — »Šuma u noći« je sasvim lijepa pjesma, no bez pravoga završetka. Kušajte je preraditi.

S. B., Koprivnica. — Pjesme su Vam — možda nesvjesne — imitacije tuđega rada; kad napišete nešto sasvim lično, pokušajte opet sreću.

M. I. — »Egzotični kraj« je dosta zgodna crtica, no trebalo bi je jasnije izraditi, da jače odskoči sam.

POŠTA »ZABAVNOG KUTIĆA«.

SVIMA. Odgovorih Vam svima. Morate i u pismima pokazati, da ste uredni i vrijedni učenici. Pregledajte dobro, prije nego što pošaljete. T a k s i r a j t e (f r a n k i r a j t e) pisma, jer globe plaćati ne ću. Kad sastavljate zagonetke, ostavite ih par dana, pak ih opet pregledajte; ako su dobre nakon pregledbe, šaljite ih, pak ću ih ja pregledati. Preporučam Vam, da pregledate sve prošle brojeve i ovog i prošlih godišta; v j e ž b a j t e se i nastojte biti originalni, jer onaj napreduje, koji iznosi nešto svoje, a ne ponavlja. Zagonetke i odgonetke oštre duh. I po njima se vidi oštrina uma. Veselim se, da se u velikom broju tim bavite, pak sam siguran, da će od Vas nešto biti; znat ćete se i u životu snaći.

Miloš B., Ot. Vaše bi zagonetke ušle, da su dobre; ali su površno sastavljene. Konjićev skok pri kraju slab. Opisni rebus je dobro zamišljen, ali stihovi slabi. Rebusi u slikama su skupi, pak sadržaj mora biti dobar, a ne »pasulj«. Vi ste slali prije bolje stvari, pak zašto da ove uvrštavam. Preradite i dobro pogledajte, pak pošaljite. I Vas će dobre stvari veseliti.

Dinko V., Sušak. Primio sam Vašu pošiljku u redu. Nešto ulazi, sve ne može u ovaj broj, jer ima mnogo zagonetača. Vaše odgonetke ulaze redom.

Enigmatski klub, Šibenik. Nije dosta potpisat se »E. K.« već treba i ime barem ta'nika, da ja znam, tko zastupa tai klub. U štampu ime zastupnika ne treba da ude, ako ne ćete. Izvršite tu formalnost, pak će ući.

Zdenko, K., Sušak. Vidi Dinko V. Sušak.

Slavko F., Brod n/S. Zagonetke nijesu dobre. U skrivačicama izmišljate imena kao: Korpar i Ris, Kop i Rot; što znači i kos p l i t k o leti? Muško ime je Ernest. Petar Preradović je preveć poznat. Vježbajte se mnogo, pak pošaljite.

Marija V., Zagreb. Mnogo ste toga poslali, a sve prelagano. Neke su zagonetke i poznate. Sastavite, pak dajte drugaricama, da riješe. Još jednom pregledajte to isto, pak pošaljite.

Lavoslav R., Zagreb. Negdje sam te zagonetke vidio, ali gdje? Pomozi, da se sjetim!

Zagrebački trolist. Vidi Enigmatski klub, Šibenik. Tko ne nalazi odgovora u ovom broju, neka se strpi do novoga.

Tvornica pokostnih uljenih boja

ROBERTA ALEXANDRA NASLJED.

WEINBERGER I DRUG

Trgovina boja, četkarske i materijalne robe

Telef. 6-72 **ZAGREB** Ilica br. 40

*

GLAVNO SKLADIŠTE PROIZVODA

„DRAGICE"

INDUSTRIJE KEMIČKIH PROIZVODA

ZAGREB, ILICA BR. 75

Učenici srednjih škola

pretplaćujte i širite omladinske listove

„VENAC"

KNJIŽEVNI I OMLADINSKI LIST

Vlasnik i urednik: Jeremija Živanović, profesor
Beograd, Visočka ulica 22

GODIŠNJA PRETPLATA 50 DINARA

*

NAŠA OTADŽBINA

LIST ZA OPISIVANJE KRALJEVINE SRBA, HRVATA I SLOVENACA

Urednik: profesor D. Jakšić
Karlovac, Račkoga ulica br. 27. II.

Preporučujem filatelistima, da si nabave kod mene jednu zbirku 500 raznih maraka, od kojih je svaka marka drugačija, za D 30·-

Jedna zbirka 1000 raznih maraka, sadržavajući države Evrope, Azije, Afrike, Amerike i Australije, te je svaka marka drugačija uz cijenu od D 65·-

Novac se imade unaprijed poslati, a ja razašiljem robu preporučenim listom i prilažem svakoj takvoj narudžbi moj cjenik maraka, koji sadržaje cijene skoro od 600 raznih država cijeloga svijeta.

NAJSTARIJA TRGOVINA MARAKA U SHS

IZIDOR STEINER

BROD NA SAVI

Glavni i odgovorni urednik: Dr. ANTUN BARAC, profesor, Zagreb, Kačićeva ul. 10.